

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: «Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ ΩΣ ΚΕΝΤΡΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ»**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ : ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΑΥΛΙΤΣΑΣ

ΚΕΡΚΥΡΑ 2023

Ευχαριστίες

Ολοκληρώνοντας την πτυχιακή μου εργασία θα ήθελα να ευχαριστήσω ορισμένους ανθρώπους που βοήθησαν στην εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας.

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω την καθηγήτρια μου, την κυρία Σοφία Στάμου, για τη βοήθεια και καθοδήγηση που συνέβαλαν στην ολοκλήρωση της εργασίας. Επιπλέον θα ήθελα να βοηθήσω θερμά τη Δημοτική βιβλιοθήκη της Κοζάνης που μου επέτρεψε να πραγματοποιήσω μεγάλο μέρος της δουλειάς μου στο χώρο της και η οποία πάντα με δεχόταν θερμά.

Τέλος περισσότερο από όλους θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια και τους φίλους μου για την υποστήριξη τόσο στην εργασία όσο και γενικότερα στο διάστημα της φοιτητικής μου ζωής.

Εισαγωγή

Οι βιβλιοθήκες αποτελούν το υπόβαθρο κάθε πολιτισμού και κάθε κληρονομιάς, διότι επιμορφώνοντας τον πληθυσμό ταυτόχρονα δημιουργούν ανθρώπους με κριτική

σκέψη και ερεθίσματα τα οποία και θεωρούνται με τη σειρά τους άτομα λειτουργικά μέσα στην κοινωνία. Η πτυχιακή αυτή θα επικεντρωθεί στο ρόλο της δια βίου μάθησης και στις θετικές πρακτικές που ασκούν οι βιβλιοθήκες με στόχο την εκπαίδευση των ατόμων. Επιπλέον θα γίνουν σύντομες αναφορές στα είδη των βιβλιοθηκών και στο ρόλο που είχαν και που έχουν οι βιβλιοθήκες στην επιμόρφωση και στη διά βίου μάθηση των ανθρώπων από το παρελθόν μέχρι και σήμερα. Ακόμη, οφείλει να τονιστεί πως προτεραιότητα θα είναι και η σκιαγράφηση των ρόλων των νέων καταστάσεων και των δυσκολιών που πρέπει εκείνοι να αντιμετωπίσουν όσον αφορά την εξέλιξη της τεχνολογίας.

Θα τονιστεί επίσης η ιστορία της δια βίου μάθησης όπως και επίσης η σημασία της για μια χώρα σαν την Ελλάδα, οι πρώτες νομικές κατοχυρώσεις και τα βήματα που οδήγησαν ως την οριστική καθιέρωση της. Επιπρόσθετα θα παρουσιαστούν και ιστορικά στοιχεία, παραδείγματα σχετικά με τη διά βίου μάθηση και το ρόλο της στην κοινωνία της χώρας σε γενικότερο πλαίσιο και ειδικότερα η δράση της απέναντι σε απομονωμένες κοινωνικές ομάδες από τη γνώση.

Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι να παρουσιαστούν τα διαφορετικά είδη των βιβλιοθηκών και να γίνει μια εισαγωγή σχετικά με τις βιβλιοθήκες και τις αρμοδιότητες τους σε συνάρτηση με την δια βίου μάθηση και τα οφέλη που εκείνη η προσφέρει. Τέλος θα αναφερθούν πρωτότυπες και πρωτοποριακές ενέργειες στη χώρα μας και σε χώρες τους εξωτερικού με τις οποίες μεταλαμπαδεύονται γνώσεις, όπως αναφέραμε προηγουμένως, από όλες τις κοινωνικές ομάδες ανεξαρτήτου ηλικίας, οικονομικής κατάστασης και κοινωνικού στρώματος.

Πίνακας περιεχομένων

.....	6
.....	6
Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή στις βιβλιοθήκες	6
1.1. Η βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας	7
1.2. Οι μοναστηριακές βιβλιοθήκες του Μεσαίωνα	8
1.3. Βιβλιοθήκη της Ριζαρείου Σχολής και εθνική βιβλιοθήκη	9

1.4. Είδη βιβλιοθηκών – Έννοια βιβλιοθήκης.....	10
.....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : Ο ρόλος της δια βίου μάθησης	19
2.1. Η έννοια της Δια Βίου Μάθησης	20
.....	20
2.2. Η ιστορία της Δια βίου μάθησης στην Ευρώπη και οι πρώτες πρωτοβουλίες	22
2.3. Δια βίου μάθηση στους εκπαιδευτικούς	24
2.4. Εμπόδια στη Διά Βίου Μάθηση και στην εκπαίδευση ενηλίκων	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Καλές πρακτικές βιβλιοθηκών ως μέσα δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης στο εξωτερικό.....	33
3.1. Δημόσιες βιβλιοθήκες και πρακτικές δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης στη Λετονία και στις ΗΠΑ	34
3.2. Πρακτικές της βιβλιοθήκης Πανεπιστημίου Κύπρου και Lifetime Arts στις ΗΠΑ	36
3.3. Ευρώπη και πρακτικές βιβλιοθηκών προώθησης της δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης.....	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : Καλές πρακτικές βιβλιοθηκών ως μέσα δια βίου μάθησης στην Ελλάδα	42
4.1. Προγράμματα ENTITLE, Ευγενίδου Ιδρύματος και Future Library	43
4.2. Δια Βίου Μάθηση και Δημοτική Βιβλιοθήκη Χαϊδαρίου και ΑΜΕΑ.....	46
4.3. Το παράδειγμα της βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης	49
4.4. Η σχέση της βιβλιοθήκης και ο ρόλος της απέναντι στα ΑΜΕΑ.....	51
4.5. Η στάση της βιβλιοθήκης απέναντι στους μετανάστες.....	53
4.6. Δια βίου μάθηση και εκπαίδευση στις φυλακές μέσω των βιβλιοθηκών	56
.....	59
.....	59
Συμπέρασμα.....	59
Βιβλιογραφία	63

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή στις βιβλιοθήκες

Όπως είναι γνωστό οι βιβλιοθήκες στη σημερινή εποχή έχουν υποστεί αλλαγές και οι προσδοκίες των χρηστών διαφέρουν ανάλογα με τις δικές τους προσδοκίες και το εκάστοτε είδος των βιβλιοθηκών. Απαραίτητο για να κατανοήσουμε τη σημασία και

την κατάληξη των βιβλιοθηκών στις μέρες μας είναι οπωσδήποτε η μελέτη της ιστορίας τους και των διάφορων σταδίων που εκείνες πέρασαν μέχρι να διαμορφωθούν σύμφωνα με τις απαιτήσεις του εικοστού πρώτου αιώνα. Οι βιβλιοθήκες έχουν παίξει στο παρελθόν και συνεχίζουν να παίζουν έναν από τους πλέον καθοριστικούς ρόλους στην διαμόρφωση γνώσεων των κοινωνιών και της εκπαίδευσης τους. Με τη διάθεση του υλικού τους και ακολουθώντας πιστά τις εξελίξεις των παγκόσμιων γεγονότων, οι βιβλιοθήκες ήταν πάντοτε εκεί για να συνδυάζουν τις ανακαλύψεις με τις νέες τάσεις και ταυτόχρονα τις πολιτικές που έκαναν κάθε είδος βιβλιοθήκης να ξεχωρίσει.

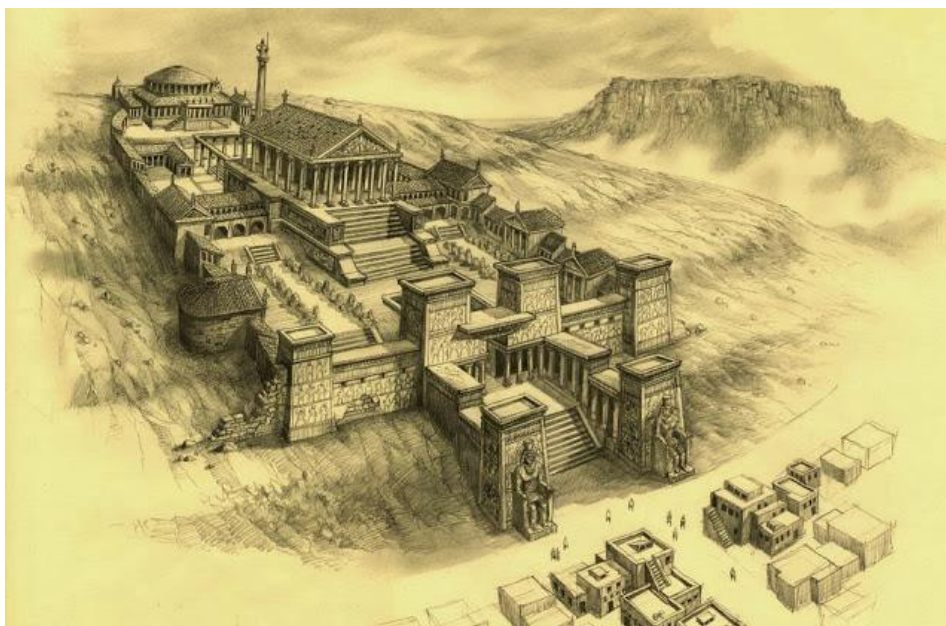
Σε ιστορικό επίπεδο η πληθώρα των βιβλιοθηκών που δημιουργήθηκαν και λειτούργησαν ανά τα χρόνια είναι σχεδόν ατελείωτη. Δεν είναι δυνατόν να αναλύσουμε κάθε μία από αυτές. Όμως θα γίνει προσπάθεια για να παρουσιαστούν οι περισσότερες από τις κυριότερες εξ αυτών ώστε να δημιουργηθεί μία γενική όψη της ιστορίας του θεσμού.

1.1. Η βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας

Παρότι τα πρώτα σημάδια για ύπαρξη βιβλιοθηκών υπήρχαν από την εποχή του Μυκηναϊκού και Μινωικού πολιτισμού οι πρώτες βιβλιοθήκες με σιγουριά υπήρχαν από την περίοδο της Μεσοποταμίας δηλαδή κοντά στα 3000 π. Χ. Δεν θα ήταν λάθος να χαρακτηριστεί η βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας ως ένας από τα σημαντικότερα πολιτιστικά κέντρα της αρχαιότητας. Μετά το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου η πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας του μεταφέρθηκε στην πόλη της Αλεξάνδρειας. Οι Πτολεμαίοι με τη δυναστεία τους έδειξαν ιδιαίτερη βοήθεια προς τα γράμματα και τη γνώση. Μέσω δωρεών και αγορών η βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας έφτασε στο σημείο 100000 τόμους, ή ακόμη και παραπάνω, από χειρόγραφα, χάρτες, μελέτες των επιστημόνων που σύχναζαν στις τάξεις της. Η ιστορική μοναδικότητα της τονίζεται επιπλέον από φημισμένες στιγμές της ιστορίας που συνέβησαν αυτούς τους σχεδόν 6 αιώνες που μεσουρανούσε σε όλους τους τομείς της επιστήμης.¹ Στις αίθουσες της βιβλιοθήκης ο Ερατοσθένης διατύπωσε τη θεωρία του πως η γη είναι σφαιρική. Επιπλέον τη βιβλιοθήκη επισκεπτόταν και ο Ευκλείδης, γνωστός για τη ρηξικέλευθη γεωμετρία που έδωσε το πάτημα σε μεταγενέστερους επιστήμονες να πετύχουν τη χαρτογράφηση των πλανητών. Υπήρχε ουσιαστικά μια δυναμική συνομιλία μεταξύ επιστημόνων όλων των κατευθύνσεων.²

¹James E. McClellan και Harold Dorn, *Science and technology in world history: an introduction*, 2nd ed (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2006).

²G. E. R. Lloyd, *Greek Science after Aristotle*, Ancient Culture and Society (New York: Norton, 1973).

Εικόνα 1 :Ιστορική αναβίωση της βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας ³

1.2. Οι μοναστηριακές βιβλιοθήκες του Μεσαίωνα

Οι συγκεκριμένες βιβλιοθήκες μέσα από τις χειρόγραφες εργασίες των μοναχών ,παρά όλες τις έντονες πολιτικές, στρατιωτικές και κοινωνικές μεταβολές που συνεχώς ταλάνιζαν το Μεσαίωνα, έδωσαν έναν αέρα πνοής στα γράμματα μέσω της γραφής και της οργάνωσης των μοναστηριακών τους βιβλιοθηκών. ⁴Αυτές οι βιβλιοθήκες ήταν πιθανό να χωρίζονται σε τρία διαφορετικά μέρη: α) τη βασική βιβλιοθήκη που στο χώρο της στεγάζονται τα λειτουργικά βιβλία του μοναστηριού, β) οι προσωπικές βιβλιοθήκες των μοναχών, στις οποίες συχνότερα από οτιδήποτε συναντούσε κανείς τις ατομικές τους σημειώσεις και τέλος γ) το μέρος της βιβλιοθήκης που φιλοξενούσε τις αποφάσεις των συνόδων σχετικά με τις διδασκαλίες και τις αποφάσεις που παίρνονταν ανά περιόδους.⁵

Ιδιαίτερως σημαντικό είναι να τονιστεί η προσπάθεια που γινόταν από την πλευρά των μοναχών για να κρατήσουν χειρόγραφα, χωρίς ωστόσο να τα υπογράφουν πολλές από τις φορές ίσως λόγω ταπεινοφροσύνης, και επιπλέον οι κινήσεις τους σχετικά με τη διάσωση παλαιότερων βιβλίων στοχεύοντας έτσι στη συντήρησή τους.

³‘Αναβίωση της Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας’, colossusproject.org, 2019.

⁴Herman A. Peterson, ‘The Genesis of Monastic Libraries’, *Libraries & the Cultural Record* 45, τχ. 3 (2010): 320–32, <https://doi.org/10.1353/lac.2010.0001>.

⁵Beth M. Russell, ‘Hidden Wisdom and Unseen Treasure: Revisiting Cataloging in Medieval Libraries’, *Cataloging & Classification Quarterly* 26, τχ. 3 (30 Νοέμβριος 1998): 21–30, https://doi.org/10.1300/J104v26n03_03.

1.3. Βιβλιοθήκη της Ριζαρείου Σχολής και εθνική βιβλιοθήκη

Στο ευρύτερο πλαίσιο των καινοτόμων και ιστορικά αναπόφευκτων βιβλιοθηκών μέσα σε μία σύντομη ιστορική αναδρομή είναι και η συγκεκριμένη βιβλιοθήκη. Η ίδρυση της σχολής έγινε το 1844 και η λειτουργία της βιβλιοθήκης της ξεκίνησε σχεδόν ταυτόχρονα.⁶ Σύμφωνα με τον Νικηφόρο Κεχριμάνη ο Γεώργιος Ριζάρης θεωρούσε αναπόσπαστο κομμάτι και συνέχεια της σχολής τη βιβλιοθήκη. Στην αλληλογραφία του με τον Αδαμάντιο Κοραή ενδείκνυται η στάση του αναφορικά με τη στενή σχέση της παιδείας και της Ελληνικής Επανάστασης. Το συμβούλιο της ίδιας της σχολής αλλά και οι δωρεές έκαναν δυνατό τη γρήγορη ανάπτυξη της συλλογής.⁷ Μερικές από τις κυριότερες δωρεές ήρθαν από το Μητροπολίτη Προκόπιο Γεωργιάδη, την Ελένη Αργυριάδη και πολλά ακόμη ονόματα. Μέχρι το 1994 ο κατάλογος της σχολής είχε πάνω από 12.000 βιβλία και συνολικά τόμους που ξεπερνάνε τους 20.000, αναδεικνύοντας το μοναδικό πλούτο της βιβλιοθήκης.^{8 9}

Η **εθνική βιβλιοθήκη** της Ελλάδος είχε ενώσει τις δυνάμεις της με την Πανεπιστημιακή από το 1867 και μέσα στις επόμενες δεκαετίες άρχισε γρήγορα να παράγει έργο μέσω των καταλόγων, κινητών και μη. Η οργάνωση της βιβλιοθήκης τη δεδομένη χρονική στιγμή γινόταν με το γερμανικό τύπο. Την περίοδο του Β' Παγκοσμίου πολέμου γίνεται βίαια η παύση έκδοσης καταλόγων, συνεχίζεται όμως μετά τη λήξη του πολέμου. Σήμερα το σύστημα μέσα από το οποίο γίνεται η διαχείριση της βιβλιοθήκης είναι το γνωστό πλέον ΚΟΗΑ.

Η συλλογή της Εθνικής Βιβλιοθήκης χωρίζονται σε επιμέρους συλλογές. Αυτές είναι οι γενικές και οι ειδικές. Στις γενικές μπορεί να συναντήσει κανείς 614.000 τίτλους οι οποίες καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα κατηγοριών. Μερικές από αυτές είναι ενδεικτικά η θρησκεία, η λογοτεχνία και τα μαθηματικά. Επίσης βρίσκονται στο χώρο μικροταινίες, περιοδικά και οι εφημερίδες της συλλογής. Σχετικά με τις ειδικές συλλογές, μπορεί ο αναγνώστης να βρει κανείς σπανιότερα τεκμήρια όπως : παπύρους, χειρόγραφα, χάρτες, παπύρους, έργα τέχνης και περαιτέρω σπάνια χειρόγραφα που θεωρούνται πολύτιμα.¹⁰

Το 2009 υπεγράφη σύμβαση με το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος με κόστος τα 596.000.000. Η μεταφορά αποτέλεσε αποκλειστικά δωρεά του Ιδρύματος. Μεταφέρθηκαν 750.000 βιβλία στις νέες εγκαταστάσεις.¹¹

⁶Βιβλιοθήκη της Ριζαρείου Σχολής', Περί Βιβλιοθηκών, 2021, https://www.aboutlibraries.gr/libraries/handle/20.500.12777/lib_3231.

⁷Καχριμάνης, Ν., «Η Βιβλιοθήκη της Ριζαρείου Εκκλ. Σχολής – Τα Παλαιότυπα (Εκδόσεις ΙΣΤ' αι.), τ. Γ (Αθήνα, 1984).

⁸Βέργος, Δ.Θ., *Ιστορικών των εν τη Ριζαρείω Εκκλ. Σχολή κληρονομιών, κληροδοτημάτων και δωρεών από της συστάσεως αυτής μέχρι 30 Ιουνίου 1954* (Αθήνα, 1954).

⁹Καχριμάνης, Ν., *Βιβλιοθήκη της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής, Εκδόσεις ΙΣΤ', ΙΖ', ΙΗ' αι. (1523–1800)* (Αθήνα: Επτάλοφος, 1994).

¹⁰Δημήτρης Σκλαβενίτης, *Περί Βιβλιοθηκών: Δημιουργοί και Φύλακες της Γνώσης* (Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης & Ηλεκτρικού Περιεχομένου, 2021).

¹¹Η Μετεγκατάσταση', Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδο, χ.χ., <https://transition.nlg.gr/>.

Εικόνα 2 : Η Εθνική Βιβλιοθήκη μετά τη μετεγκατάσταση στο Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος¹²

1.4. Είδη βιβλιοθηκών – Έννοια βιβλιοθήκης

Στο ερώτημα “τι είναι βιβλιοθήκη” θα μπορούσαν πιθανότατα να υπάρχουν πολλές απαντήσεις, η κάθε μία σχετικά με τα βιώματα του κάθε ανθρώπου, αλλά όλες θα είχαν έναν κοινό γνώμονα. Η βιβλιοθήκη είναι ένας χώρος συγκέντρωσης, περιφρούρησης, οργάνωσης και διάθεσης της πληροφορίας¹³. Είναι δυνατόν αυτή η βιβλιοθήκη να μην είναι πάντοτε ανοιχτή στο κοινό αλλά τις περισσότερες φορές είναι.¹⁴

Η βιβλιοθήκη για το μέσο άνθρωπο είναι ένα μέρος στο οποίο μπορεί να βρει ντοκουμέντα, αρχεία, βιβλία είτε εμπορικά είτε επιστημονικού χαρακτήρα και στο οποίο την πληθώρα των φορών θα μπορέσει ανενόχλητος να κάνει ανάγνωση του τεκμηρίου. Ο όρος είναι όντως πολύ ευρύς καθώς υπάρχουν αρκετές κατηγορίες βιβλιοθηκών. Η κάθε μία από αυτές εξυπηρετεί προφανώς σκοπούς συγκεκριμένους και απευθύνεται σε στοχευμένο κοινό.

Τα είδη θα μπορούσαν ευκολότερα να χωριστούν σε δύο κατηγορίες. Το πρώτο οι **Δημόσιες**: α) **Εθνικές** βιβλιοθήκες : Χαρακτηριστικό των συγκεκριμένων βιβλιοθηκών είναι η πρακτική του δανεισμού των βιβλίων στο κοινό και η συνεργασία με τις τοπικές κοινότητες. Θεωρούνται οι βιβλιοθήκες που έχουν ως έργο τους να

¹²Η Εθνική Βιβλιοθήκη, χ.χ., χ.χ., <https://transition.nlg.gr/ethniki-vivliothiki/>.

¹³Σαράντος. Καπιδάκης, *Εισαγωγή στις ψηφιακές βιβλιοθήκες* (Θεσσαλονίκη: Δίστιγμα, χ.χ.).

¹⁴Γιώργος Σκρετας, ‘Η έννοια της Εθνικής Βιβλιοθήκης’, 1984.

κρατούν αντίτυπα από τις σημαντικές δημοσιεύσεις μέσα στη χώρα. Ο M.B. Line ¹⁵ το 1981 αναφέρει πως είναι σημαντικότερο για τον ορισμό “εθνικές βιβλιοθήκες” όχι μονάχα να έχουν την ονομασία αλλά να ικανοποιούν τις ανάγκες της εκάστοτε χώρας. Φαίνεται ξεκάθαρα με αυτόν τον τρόπο πως πρώτος στόχος της χώρας θα πρέπει να είναι να δημιουργούνται και να λειτουργούν εθνικές βιβλιοθήκες οι οποίες να μπορούν να φέρουν εις πέρας τα ζητούμενα παρά να γίνεται μια τυφλή προσπάθεια να βαδίσουν οι μικρότερες χώρες σε μεγαλύτερα και ανέφικτα πρότυπα. Πάνω στα ίδια ιδεώδη φέρεται να βαδίζουν και οι απόψεις της UNESCO. Η UNESCO δείχνει έτσι να κάνει λόγω μεταξύ άλλων για σωστότερες και ψύχραιμες κινήσεις εναρμονισμένες με τις ανάγκες του κάθε κράτους. ^{16 17}

β) **Γενικές βιβλιοθήκες.** Στην κατηγορία αυτή για τη χώρα μας θα μπορούσαμε να προσθέσουμε τη Βουλή των Ελλήνων. Η βιβλιοθήκη της Βουλής περιέχει μια μεγάλη ποικιλία από έργα τέχνης, ιστορικά και πολιτικά αρχεία, ξενόγλωσσο τύπο και εκδόσεις, ψηφιακά τεκμήρια και μικροταινίες. Το κύριο όμως ιστορικό της πλεονέκτημα πρέπει να είναι οι 65.000 τόμοι που στεγάζονται στο Μέγαρο της Βουλής. Ο συγκεκριμένος φορέας είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα εκπροσώπησης των γενικών βιβλιοθηκών γιατί εκτός από τη μεγάλη συλλογή που διαθέτει, φέρει και εις πέρας καθημερινά την επικοινωνία με το ελληνικό κοινό αλλά και με το εξωτερικό. Τέλος βοηθάει και τους εκλεγμένους βουλευτές των Ελλήνων να φέρουν εις πέρας το έργο τους, όταν προκύψει η ανάγκη. ¹⁸

Η δεύτερη κατηγορία των βιβλιοθηκών είναι οι **Ειδικές βιβλιοθήκες**. Ο όρος αυτός είναι ευρύς και περιγράφει: **δικηγορικά γραφεία, νοσοκομειακές βιβλιοθήκες, ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, μουσειακές βιβλιοθήκες, μοναστηριακές βιβλιοθήκες, στρατιωτικές βιβλιοθήκες** και τέλος πολλές **ιδιωτικές εταιρείες** έχουν από μόνες τους βιβλιοθήκες. Όπως είναι λογικό, δεδομένου ότι κάθε είδος βιβλιοθηκών έχουν μία γενική οργάνωση για τις υποκατηγορίες τους έτσι και οι ειδικές βιβλιοθήκες έχουν δικιά της οργάνωση, λειτουργίες και νοοτροπία. Θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε μερικά από αυτά απλά και σύντομα:

1) Δημιουργούνται, οργανώνονται και λαμβάνουν επιχορήγηση από έναν συγκεκριμένο οργανισμό, ίσως κάποια υπηρεσία, μια ΜΚΟ (Μη κερδοσκοπική οργάνωση). Θα μπορούσε ακόμη να δημιουργούνται υπό την αιγίδα μιας 2ανεπιστημιακής μονάδας.

3) Τις περισσότερες φορές έχουν μικρό μέγεθος και υλικό

¹⁵ Maurice B. Line, ‘The Role of National Libraries: A Reassessment’, *Libri* 30, τχ. 1 (1980): 1–16, <https://doi.org/10.1515/libr.1980.30.1.1>.

¹⁶ Γιώργος Σκρετας, ‘Η έννοια της Εθνικής Βιβλιοθήκης’.

¹⁷ ‘UNESCO’, 1964.

¹⁸ Ευρυδίκη Αμπατζή, ‘Η Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων: μια ιστορική Βιβλιοθήκη με πολλαπλές αποστολές’ (Θεσσαλονίκη: Διεθνής Έκθεση Βιβλίου, 2009).

- 4) Αφορούν συνήθως όχι τόσο το μέσο κοινό αλλά αντίθετα κάποιο ειδικευμένο κοινό.
- 5) Ο άμεσος στόχος τους από την αρχή της λειτουργίας της βιβλιοθήκης είναι η να συλλέξουν και να οργανώσουν με σωστό τρόπο ακριβώς αυτό το υλικό στο οποίο ειδικεύεται το μέσο κοινό της βιβλιοθήκης
- 6) Συχνά μέρος των συλλογών δεν απαρτίζεται από βιβλία αλλά αντίθετα από τεκμήρια όπως μικρές ταινίες, πίνακες και γενικότερα αντικείμενα που σχετίζονται με το θέμα της συλλογής
- 7) Συνήθως η διεύθυνση της βιβλιοθήκης περνάει από τα χέρια ενός βιβλιοθηκονόμου, ο οποίος διαθέτει την απαραίτητη πείρα και ενδιαφέρον για τις τελευταίες τάσεις και εξελίξεις του αντικειμένου. Με τον τρόπο αυτό ενημερώνεται και η βιβλιοθήκη εκ των έσω.
- 8) Οι ειδικές βιβλιοθήκες μπορούν να διαιρεθούν σε δημόσιες και ιδιωτικές
- 9) Το προσωπικό που εργάζεται στις τάξεις, όπως και το μέγεθος της είναι λιγοστό

Οι **νοσοκομειακές** βιβλιοθήκες λειτουργούν για να φέρουν εις πέρας τις ανάγκες των νοσοκομείων, δηλαδή των εργαζομένων τους. Σύμφωνα με την έρευνα της Τσαλίδου Πελαγίου στην πτυχιακή της εργασία με θέμα “Νοσοκομειακές Βιβλιοθήκες”, απεστάλησαν ερωτηματολόγιο σε όλα τα μεγάλα νοσοκομεία της χώρας και από τις απαντήσεις που λήφθηκαν θα παρουσιαστεί μία λίστα με τα νοσοκομεία που στεγάζουν Νοσοκομειακές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα :

- 1) Γενικό Νοσοκομείο «Ο Άγιος Δημήτριος»
- 2) Γενικό Νοσοκομείο Γενικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης «Λοιμωδών»
- 3) Γενικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης «Ιπποκράτειο»
- 4) Γενικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης «Γ. Παπανικολάου»
- 5) Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης «ΑΧΕΠΑ»
- 6) Αντικαρκινικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης «Θεαγένειο»
- 7) Γενικό Νοσοκομείο Αττικής «ΚΑΤ»
- 8) Γενικό Νοσοκομείο Αττικής «Σισμανόγλειο»
- 9) Γενικό Νοσοκομείο Αττικής «Αττικόν»
- 10) Γενικό Νοσοκομείο Αττικής «Γ. Γεννηματάς»
- 11) Γενικό Νοσοκομείο Νέας Ιωνίας Αττικής «Η Αγία Όλγα»
- 12) Γενικό Νοσοκομείο Ελευσίνας «Θριάσιο»
- 13) Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής «Δαφνί»
- 14) Γενικό νοσοκομείο Αθηνών «Ευαγγελισμός»
- 15) Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών «Ασκληπιείο»
- 16) Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών «Ιπποκράτειο»
- 17) Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών «Λαϊκό»
- 18) Γενικό Νοσοκομείο- Μαιευτήριο Αθηνών «Έλενα Βενιζέλου»
- 19) Γενικό Αντικαρκινικό Ογκολογικό Νοσοκομείο Αθηνών «Ο Άγιος Σάββας»
- 20) Ειδικό Οφθαλμολογικό Νοσοκομείο «Οφθαλμιατρείο Αθηνών»
- 21) Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Λάρισας

Οι **στρατιωτικές** βιβλιοθήκες τις οποίες αναφέραμε και προηγουμένως δεν λειτουργούν δανειστικά. Σύμφωνα με το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας η βιβλιοθήκη της ΕΕΣΙ(Ελληνική Επιτροπή Στρατιωτικής Ιστορίας) λειτουργεί μη δανειστικά, όμως έχει στο δυναμικό της περισσότερους 2.000 τίτλους. Η βιβλιοθήκη αποτελεί ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα της λειτουργίας και της κατάστασης των στρατιωτικών βιβλιοθηκών στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τις ανακοινώσεις της σελίδας έχουν πρόσβαση στα αρχεία και τις συλλογές ιδιώτες και στρατιωτικοί μονάχα μετά από επικοινωνία και απαγορεύεται ο δανεισμός τεκμηρίων. Παρά όλα τα παραπάνω οι πόρτες είναι ανοιχτές σε οποιονδήποτε ενδιαφέρεται να αναγνώσει τη στρατιωτική ιστορία της χώρας.

Η λίστα της ΕΕΣΙ ²⁰απαρτίζεται από τεκμήρια όλων των ειδών όπως:

- 1)Αρχαία Ιστορία
- 2)Βυζάντιο
- 3)Μεσαιωνική Ιστορία
- 4)Ελληνική Επανάσταση
- 5)Διαδοχικές επεκτάσεις Ελληνικού Κράτους έως 1987
- 6)Κρητικές Επαναστάσεις
- 7)Βαλκανικοί Πόλεμοι
- 8)Μακεδονικός- Θρακικός- Βορειοηπειρωτικός Αγών
- 9)Α' Παγκόσμιος Πόλεμος
- 10)Μικρασιατική Εκστρατεία
- 11)Ποντιακός Ελληνισμός
- 12)Περίοδος Μεσοπολέμου
- 13)Β' Παγκόσμιος Πόλεμος
- 14)Εθνική Αντίσταση-Εμφύλιος
- 15)Ενοπλες Δυνάμεις- Στρατηγική- Γεωπολιτικά-Διεθνείς Σχέσεις
- 16)Παγκόσμια Ιστορία
- 17)Λεξικά
- 18) Εγκυκλοπαίδειες
- 19)Σύγχρονα θέματα
- 20)Διάφορα Απομνημονεύματα- Επιστημονικά, Φιλολογικά συγγράμματα
- 21)ΑCTA

¹⁹ΠΕΛΑΓΙΑ ΤΣΑΛΙΔΟΥ, *ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ* (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2010), http://www.eureka.teithe.gr/jspui/bitstream/123456789/3717/2/Tsalidou_Pelagia.pdf.

²⁰·ΕΕΣΙ Βιβλιοθήκη', ΤΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ, χ.χ., <https://geetha.mil.gr/alloi-istochoroi/elliniki-epitropi-stratiotikis-istorias-eesi/eesi-vivliothiki-archeia/>.

22) Ξενόγλωσσα

23) Περιοδικά

Οι **νομικές** βιβλιοθήκες αποτελούν ακόμη ένα μέλος της ομάδας των ειδικών βιβλιοθηκών άρα όπως είναι κατανοητό είναι επηρεασμένες στον πυρήνα τους από τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν λίγο παραπάνω. Σύμφωνα με το λεξικό ODLIS ο βασικός ορισμός της νομικής βιβλιοθήκης σαν έννοια είναι *“Ένας τύπος ειδικής βιβλιοθήκης με συλλογή που αποτελείται κυρίως από υλικό για νομικό έρευνα και μελέτη, συμπεριλαμβανομένης της νομολογίας, των ομοσπονδιακών και κρατικών καταστατικών, διεθνών νομικών συμφωνιών, πραγματείες, έργα αναφοράς, νομικά περιοδικά και ηλεκτρονικά εργαλεία αναζήτησης”*²¹

Παράδειγμα μιας βιβλιοθήκης που ειδικεύεται στο νομικό τομέα είναι η βιβλιοθήκη του Δικηγορικού συλλόγου Θεσσαλονίκης. Η βιβλιοθήκη έχει στην κατοχή της μία συλλογή καθαρά νομικού χαρακτήρα και αποτελείται από τεκμήρια όπως : μονογραφίες, εφημερίδες, περιοδικά και κάποια φυλλάδια. Η συλλογή αυτή συγκεντρώθηκε όπως και στις περισσότερες βιβλιοθήκες μέσω δωρεών και αγορών.

Από το 2010 ο δικηγορικός σύλλογος της Θεσσαλονίκης²² έδωσε τα τεκμήρια του σε online χρήση για τους αναγνώστες και σε συνεργασία με το δικηγορικό σύλλογο της Αθήνας προωθούν μαζί και το υλικό από τις λοιπές νομικές βιβλιοθήκες της υπόλοιπης Ελλάδας. Οργάνωσαν τη συγκεκριμένη δράση επίσης χωρίς να έχουν στόχο το χρηματικό κέρδος, καθώς οι υπηρεσίες δίνονται δωρεάν. Η βιβλιοθήκη λειτουργεί καθημερινά και έχει πάνω απο 10.000 τόμους βιβλίων.

Ένα ακόμη παράδειγμα νομικής βιβλιοθήκης, αυτή τη φορά παγκοσμίου φήμης, είναι η βιβλιοθήκη του Κογκρέσου. Ίσως αναφερόμαστε και στην πιο γνωστή νομική βιβλιοθήκη παγκοσμίως καθώς σύμφωνα με την ιστοσελίδα του Κογκρέσου φιλοξενεί περισσότερα από 20 εκατομμύρια τεκμήρια²³ σε μορφές βιβλίων, σειρές, χειρόγραφα, χάρτες, μουσική, ηχογραφήσεις, εικόνες και ηλεκτρονικές πηγές. Στεγάζονται επίσης ακόμη σπάνια βιβλία, τα οποία μπορεί να τα επισκεφθεί το κοινό καθημερινά με θέματα: νόμος των αυτοχθόνων λαών, νομικές πρακτικές των ισπανόφωνων λαών, των ευρωπαϊκών χωρών, Ρωσικές και Σλαβικές πρακτικές κ.α

Επιπλέον δεν πρέπει να παραληφθούν και οι **Μουσειακές** βιβλιοθήκες. Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό το βασικό αντικείμενο των Μουσειακών βιβλιοθηκών είναι η εξυπηρέτηση των αναγκών τους. Οι πρακτικές τους είναι εμφανώς επηρεασμένες από τη νοοτροπία οργάνωσης των ειδικών βιβλιοθηκών. Εξ ορισμού οι μουσειακές βιβλιοθήκες κατέχουν τεκμήρια όπως τόμοι που έχουν άμεση σχέση με την ιστορική γραμμή των μουσείων ως θεσμοί. Πολλές φορές το αντικείμενο μελέτης τους

²¹“ODLIS: Online Dictionary”, χ.χ., <http://vlado.fmf.uni-lj.si/pub/networks/data/dic/odlis/odlis.pdf>.

²²Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, χ.χ.,

<https://lekythos.library.ucy.ac.cy/bitstream/handle/10797/12744/rakopoulou.pdf>.

²³‘Law Library of Congress’, LIBRARY OF CONGRESS, χ.χ., <https://www.loc.gov/research-centers/law-library-of-congress/collections/>.

προσελκύει άτομα με εξειδικευμένες γνώσεις και ενδιαφέροντα. Οι χρηστές αυτοί είναι συχνό φαινόμενο να προσελκύονται από παραπλήσιους κλάδους ή γενικώς εξωτερικούς παράγοντες²⁴. Τα πρώτα χρόνια λειτουργίας τους οι συγκεκριμένοι οργανισμοί είχαν ως στόχο τους τη στήριξη των μουσείων ως θεσμοί. Στην πορεία άρχισε σταδιακά να εκτιμάται από την επιστημονική κοινότητα η χρησιμότητα τους για την αυτο-ανάδειξη της πολιτιστικής αξίας τους. Με τον τρόπο αυτό δόθηκε πρόσβαση στις συλλογές κάνοντας τες προσβάσιμες στο ευρύ κοινό. «*Η ριζική στροφή, από την έμφαση στη συγκέντρωση, ανάπτυξη και διαφύλαξη της συλλογής, στην παροχή πρόσβασης σε αυτήν, είναι αξιοσημείωτη και έδωσε το έναυσμα για τη μεγαλύτερη αξιοποίηση των επιτευγμάτων των τεχνολογιών της πληροφορίας*»²⁵.

Οι **μοναστηριακές** βιβλιοθήκες αποτελούν πολλές φορές έναν ανεκτίμητο λίθο στην ιστορία όχι μόνο της Ελλάδας ως χώρας και του Ελληνισμού σε μία πιο ευρεία ματιά, αλλά και και σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Πολλές σημαντικές πληροφορίες όπως αναφέραμε και προηγουμένως στην ιστορική αναδρομή διασώθηκαν χάρη στην προσπάθεια τους και στην επιμονή τους.

Ο Γεώργιος Γεμιστός ή Πληθών έγραφε:

*«αυτή η πάτριος παιδεία περισώθηκε σε Βιβλιοθήκες Κοινοτήτων, Μητροπόλεων και μονών αλλά και σε ιδιωτικές συλλογές φιλογενών Ελλήνων».*²⁶

Τέλος αλλά ίσως και σημαντικότερη κατηγορία όλων, ανάμεσα στις Ειδικές βιβλιοθήκες, είναι η κατηγορία των **Ακαδημαϊκών** βιβλιοθηκών. Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες αποτελούν ίσως από τη δημιουργία τους τον πυρήνα της φοιτητικής ζωής και γνώσης. Οι οργανισμοί αυτοί που απευθύνονται σε σπουδαστές με απαιτήσεις και ανάγκες. Έτσι πρέπει να είναι εξοπλισμένες κατάλληλα με μία μεγάλη γκάμα συγγραμμάτων, περιοδικών που να καλύπτει όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μήκος και πλάτος των μαθημάτων και των αντικειμένων που διδάσκουν οι ίδιες οι σχολές. Τα άτομα που ερευνούν στις τάξεις της μπορεί να είναι σπουδαστές, καθηγητές του Πανεπιστημίου, μεταπτυχιακοί και διδακτορικοί φοιτητές, διάφοροι ερευνητές που φέρουν εις πέρας τις υποχρεώσεις αλλά πάντοτε με την προϋπόθεση πως είναι άτομα που σχετίζονται με τους χώρους του Πανεπιστημίου.

²⁴Γλωσσιώτης, Γ., *Ειδικές βιβλιοθήκες: Νέες τάσεις, νέο περιεχόμενο. Βιβλιοθήκες και πληροφόρηση*, (τχ. 17), 8-13., 2004.

²⁵Ανδρέου, Ι., 'Υπηρεσίες στις Βιβλιοθήκες, στα αρχεία και στα μουσεία: Σύγχρονες τάσεις. Βιβλιοθήκες και πληροφόρηση', τχ. 20 (2008): 38-44.

²⁶Νικόλαος Λινάρδος, 'Η θρησκευτική και εθνική ταυτότητα του Γεωργίου Γεμιστού Πληθώνος: ένα παράδειγμα μεταβαλλόμενων ταυτοτήτων στον ελληνικό κόσμο', 2010, https://www.eens.org/EENS_congresses/2010/Linardos_Nikolaos.pdf.

Οι λειτουργίες των Ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών χωρίζονται στις παραδοσιακές και στις ηλεκτρονικές.

Οι παραδοσιακές είναι : Ο δανεισμός βιβλίων, οι επισκέψεις στο αναγνωστήριο, εργαστήριο με υλικό ξένων γλωσσών, Συλλογή – διαχείριση σπάνιων και σημαντικών τεκμηρίων, χώρος Η/Υ οι οποίοι είναι διαθέσιμοι για το κοινό, παραχώρηση αιθουσών για σεμινάρια και συνελεύσεις και η γενικότερη εξυπηρέτηση επισκεπτών.

Οι ηλεκτρονικές είναι : Η ψηφιακή συλλογή της κάθε βιβλιοθήκης, βιβλία σε ηλεκτρονική μορφή, αναζήτηση υλικού μέσω προγραμμάτων, η επίσημη ιστοσελίδα της Βιβλιοθήκης.

Στις μέρες μας οι βιβλιοθήκες στον Ακαδημαϊκό κλάδο έχουν φτάσει σε ένα καλά οργανωμένο επίπεδο με σωστό συντονισμό και συνήθως εξυπηρετικό προσωπικό. Ο φοιτητής εκμεταλλευόμενος το υλικό που του δίνεται από τις εγκαταστάσεις των Πανεπιστημίων ανεξαρτητοποιείται από τις συνεχείς συμβουλές και βοήθεια του αρμόδιου καθηγητή και αποκτά δική του οντότητα.

Βιβλιοθήκες Παν/μίων	2019	2020	2021	2022
ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ	7600	3926	5135	7764
ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (ΑΣΠΑΙΤΕ)	333010	0	0	3285
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	328910	65678	103657	80735
ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ	2103	14945	15958	24200
ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ	40642	27666	12449	12593
ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	1391	0	0	0
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ	65940	93833	73145	111651
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ	0	3360	2996	8555
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	0	1247	575	219
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	0	1500	6693	3229
ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	14604	7733	18800	9589
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ	30000	28033	14392	9997
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ	0	0	0	0
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	0	63701	62779	59922
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	4575	4907	700	2604
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	49991	4491	40918	63701

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	0	4529	5792	5583
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	38538	88554	50085	34144
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	23948	25020	5785	7625
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ	0	0	0	0
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	26629	27849	27024	28716
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	20384	10000	30000	6635
ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ	38315	36444	40376	52027
ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	11440	11255	11185	0
ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ	149	1461	875	1665

Εικόνα 3 και 4 : Δαπάνες μονογραφιών την περίοδο 2019-2022 για τις νέες εισαγωγές μονογραφιών στα Ελληνικά Πανεπιστήμια ²⁷

Όπως φαίνεται και από τις παραπάνω φωτογραφίες που αντλήθηκαν από τη ΜΟΔΙΒΑΠ (Μονάδα διασφάλισης ποιότητας ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών) αντικατοπτρίζεται πως τα ελληνικά Πανεπιστήμια έχουν μία σταθερή χρηματοδότηση τα τελευταία χρόνια δίνοντας στους ενδιαφερόμενους φοιτητές τα κατάλληλα εφόδια για έρευνα.

²⁷I. V. Berezin κ.ά., '[Kinetics and mechanism of action of horseradish peroxidase in the reaction of dioxymumaric acid oxidation with atmospheric oxygen]', *Biokhimiia (Moscow, Russia)* 40, τχ. 3 (1975): 475–83.

ΚΕΦΆΛΑΙΟ 2 : Ο ρόλος της διά βίου μάθησης

2.1. Η έννοια της Δια Βίου Μάθησης

Στη σημερινή εποχή ο όρος διά βίου μάθηση προσελκύει ολοένα και περισσότερα άτομα από την εκπαιδευτική κοινότητα. Ερευνητές αλλά και οργανισμοί των μεγαλύτερων κρατών λαμβάνουν ιδιαίτερα σοβαρά την έννοια και προχωρούν σε αναφορές αλλά και σε αλλαγές στον εκπαιδευτικό τομέα με σκοπό να επαναπροσδιοριστούν οι στόχοι σε κάθε κλάδο. Ολοένα και συχνότερα παρατηρεί κανείς αναφορές με κεντρικό ερευνητικό θέμα τη διά βίου μάθηση και προβληματισμούς που εκείνη δημιουργεί ως έννοια.

Στο δεύτερο αυτό κεφάλαιο θα εστιάσουμε στη διερεύνηση της έννοιας της διά βίου μάθησης και εκπαίδευσης βασιζόμενοι σε θεωρητικές μελέτες, προτάσεις και παραδείγματα, στις προσεγγίσεις αλλά και μέσα από τα συμπεράσματα που θα αποκομίσουμε.

Αρχίζοντας και πριν αναφερθούμε στον όρο της διά βίου μάθησης θεωρώ πως θα ήταν σοφό να δούμε τις διακλαδώσεις ή ακόμη καλύτερα τις διαιρέσεις της εκπαίδευσης και της μάθησης σε γενικότερο επίπεδο. Ανεξάρτητα από τον τόπο, το χρόνο, το αντικείμενο και τα άτομα που παίρνουν μέρος στην εκπαίδευση η εκπαίδευση μπορούμε να διακρίνουμε 3 είδη της :

Από αναλυτική άποψη βρήκαμε χρήσιμο και γενικά σύμφωνο με τις τρέχουσες πραγματικότητες, να διακρίνουμε ανάμεσα σε τρεις τρόπους εκπαίδευσης (αναγνωρίζοντας ότι υφίσταται μια σημαντική αλληλοεπικάλυψη και αλληλεπίδραση μεταξύ τους): (1) άτυπη εκπαίδευση, (2) τυπική εκπαίδευση, και (3) μη-τυπική εκπαίδευση²⁸.

Δεδομένο των παραπάνω και σύμφωνα με το θεωρητικό υπόβαθρο όταν αναφερόμαστε στην εκπαιδευτικό σύστημα δεν είναι δυνατό να μιλάμε μόνο για τα επίπεδα μόρφωσης αλλά και για τα ίδια τα είδη της εκπαίδευσης.

Η άτυπη εκπαίδευση, όπως χρησιμοποιείται εδώ, είναι η διά βίου διαδικασία από την οποία το άτομο αποκτά και συσσωρεύει γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αντιλήψεις από τις καθημερινές εμπειρίες και την έκθεση στο περιβάλλον – στο σπίτι, στην εργασία, στο παιχνίδι, από το παράδειγμα και τις στάσεις της οικογένειας και των φίλων, τα ταξίδια,

²⁸Philip H. Coombs, *The World Educational Crisis: A Systems Analysis* (New York: Oxford University Press, 1968).

την ανάγνωση εφημερίδων και βιβλίων ή από τα ραδιόφωνο και τον κινηματογράφο. Γενικά, η άτυπη εκπαίδευση είναι μη οργανωμένη και συχνά μη συστηματική και θα μπορούσε να αποτιμηθεί με βάση τον όγκο της συνολικής διά βίου μάθησης ενός ατόμου – περιλαμβανομένης ακόμη και αυτής ενός «εκπαιδευμένου» σε υψηλό βαθμό ατόμου. Η τυπική εκπαίδευση, όπως εδώ χρησιμοποιείται, είναι σαφώς το έντονα θεσμοθετημένο, χρονολογικά διαβαθμισμένο και ιεραρχικά δομημένο «εκπαιδευτικό σύστημα», που εκτείνεται από την πρώτη σχολική εκπαίδευση έως τις ανώτερες σπουδές του πανεπιστημίου. Η μη-τυπική εκπαίδευση, όπως εδώ χρησιμοποιείται, είναι κάθε οργανωμένη, συστηματική εκπαιδευτική δραστηριότητα, που υλοποιείται εκτός του πλαισίου του τυπικού συστήματος, προκειμένου να παράσχει επιλεγμένους τύπους μάθησης σε συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού, ενήλικους αλλά και παιδιά. Οριζόμενη κατά τον τρόπο αυτό η μη-τυπική εκπαίδευση περιλαμβάνει, για παράδειγμα, τα προγράμματα εκπαίδευσης των αγροτών, προγράμματα αλφαριθμητισμού ενηλίκων, προγράμματα κατάρτισης εκτός του τυπικού συστήματος, συλλόγους νέων με ουσιαστικούς εκπαιδευτικούς σκοπούς και τα ποικίλα προγράμματα κοινοτικής εκπαίδευσης στην υγεία, τη διατροφή, τον οικογενειακό προγραμματισμό, τους συνεταιρισμούς και άλλες παρόμοιες εκπαιδευτικές δραστηριότητες (Coombs) ²⁹

Ο Βεργίδης γράφοντας σχετικά με τον ορισμό της διά βίου εκπαίδευσης αναφέρει χαρακτηριστικά :

Η δια βίου εκπαίδευση αποτελεί μια προσέγγιση του συνόλου των μορφωτικών δραστηριοτήτων (τυπικής, μη-τυπικής και άτυπης) όλων των επιπέδων, που επιτρέπει τη συγκρότησή τους σε ένα εκπαιδευτικό συνεχές, σε διαρκή αλληλεπίδραση με την κοινωνικο-οικονομική, πολιτική και πολιτισμική πραγματικότητα. Η δια βίου εκπαίδευση χαρακτηρίζεται από ευκαμψία στο χρόνο, το χώρο, το περιεχόμενο και τις τεχνικές διδασκαλίας. (Βεργίδης, 2001)³⁰

2.2. Η ιστορία της Δια βίου μάθησης στην Ευρώπη και οι πρώτες πρωτοβουλίες

Δίνοντας έμφαση στα παραπάνω φαίνεται ξεκάθαρα η άμεση σχέση μεταξύ εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης. Οι έννοιες όπως “γνώση” είναι αλληλένδετα συνδεδεμένη με την καθημερινή προσπάθεια για μάθηση του ατόμου στον ορισμό της διά βίου εκπαίδευσης. Με τη σειρά της η τελευταία μπορεί να καθιερωθεί μονάχα μέσα

²⁹Coombs.

³⁰ΒΕΡΓΙΔΗΣ, Δ, *Δια βίου εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική* (Αθήνα: Ατραπός, 2001).

από προσπάθειες και πρακτικές που παίρνονται σε ένα υγιές σύνολο. Είναι απαραίτητη η σωστή λειτουργία των μηχανισμών μιας κοινωνίας ώστε να μπορέσει να παρέχει σε όλους τους ανθρώπους όσο το δυνατόν περισσότερο τις ίδιες ευκαιρίες στην εκπαίδευση. Είναι ξεκάθαρο δηλαδή πως η μάθηση δεν είναι μονάχα υπόθεση του κάθε ατόμου ξεχωριστά αλλά αντιθέτως γίνεται ενεργή μέσα από οργανωμένες και συλλογικές πρωτοβουλίες της κοινωνίας.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, αναφερόμενη στην ιστορία της δια βίου μάθησης στην Ελλάδα, οι πρώτες προσπάθειες για καθιέρωση του θεσμού ξεκίνησαν από τον 20ο αιώνα :

Με το ν. 1320/1983 ιδρύθηκε ως αρμόδιος κεντρικός φορέας η Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, η οποία με το ν. 2909/2001 μετονομάστηκε σε Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων και με το ν. 3699/2008 σε Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης (ΓΓΔΒΜ). Στη συνέχεια, υπό την επίδραση των προδιαγραφών της ΕΟΚ και στη συνέχεια της ΕΕ, υπήρξε σημαντική μείωση των παραπάνω δραστηριοτήτων και αύξηση των προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης. Η πρώτη σαφής σύγχρονη οριοθέτηση του όρου ΔΒΜ έγινε με το ν. 3369/2005. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή) ³¹

Μέσα από τις νομοθετικές μετατροπές και αλλαγές του 20ου αιώνα η Ελλάδα σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγκάστηκε να προβεί σε αλλαγές για να μπορέσει να ανταπεξέλθει στις συνεχώς αυξανόμενες και εναλλασσόμενες απαιτήσεις των καιρών, αυξάνοντας την ποιότητα και την ποικιλία των δράσεων για τη Δια Βίου Μάθηση στη χώρα. Σύμφωνα με το νόμο 3879/2010 ³² έγινε η καθιέρωση των παρακάτω στόχων για τη σωστότερη διαμόρφωση της στρατηγικής και δράσης μέσα στην Ελλάδα:

- 1.Συστηματοποίηση και συντονισμός της διερεύνησης των εκπαιδευτικών και επιμορφωτικών αναγκών των ενηλίκων σε σχέση με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και της κοινωνικής ανάπτυξης.*
- 2.Προγραμματισμός και αποκέντρωση των δράσεων δια βίου μάθησης, συστηματική υποστήριξη των φορέων του Εθνικού Δικτύου Δια Βίου Μάθησης και συνεργασία των φορέων διοίκησης του δικτύου με τους φορείς παροχής υπηρεσιών δια βίου μάθησης.*
- 3.Ανάδειξη της επαγγελματικής κατάρτισης και της γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων ως δύο ισότιμων πυλώνων της δια βίου μάθησης.*

³¹Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 'Ιστορική Αναδρομή', Ευρωπαϊκή Επιτροπή, χ.χ., <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/el/national-education-systems/greece/stratigiki-dia-bioy-mathisis>.

³²Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 'Ν. 3879/2010', 2010.

4.Θεσμοθέτηση προτύπων και μέσων για την ανάπτυξη και ποιοτική αναβάθμιση της δια βίου μάθησης.

5.Διασφάλιση της δυνατότητας πρόσβασης των ατόμων και ιδιαίτερα των μελών κοινωνικά ευπαθών και ευάλωτων ομάδων σε όλες τις δράσεις κατάρτισης και γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων.

6.Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και αξιολόγηση των εκπαιδευτών ενηλίκων.

7.Δημιουργία συνεκτικού εθνικού πλαισίου αξιολόγησης και πιστοποίησης για όλες τις μορφές κατάρτισης και γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων, με την ίδρυση του Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ).

8.Συγκρότηση ενιαίου εθνικού πλαισίου αναγνώρισης προσόντων και πιστοποίησης γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων (Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων).

(Ευρωπαϊκή Επιτροπή)³³

Στο γενικό πλαίσιο της βοήθειας που χορηγεί η Ευρώπη προς τους πολίτες της δόθηκαν περαιτέρω οδηγίες προς τους εργοδότες. Οι οδηγίες αυτές έδιναν κατευθυντήριες γραμμές πάνω στις μεθόδους που θα έπρεπε να ακολουθήσουν ώστε να δώσουν στους εργαζομένους τους, κυρίως εκείνους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ώστε να καλύψουν μεγαλύτερα κενά που υπάρχουν στην εργασιακή αγορά τη δεδομένη στιγμή. Στόχος τους δηλαδή ήταν η σωστότερη κατάρτιση ανάλογα με το γνωστικό αντικείμενο τους καθενός. Σε ορισμένες χώρες δημιουργήθηκαν και κέντρα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με μικρό χρονικό διάστημα λειτουργίας³⁴

2.3. Δια βίου μάθηση στους εκπαιδευτικούς

Ένα παράδειγμα της δια βίου μάθησης στον καθημερινό εργασιακό τομέα δεν μπορεί να είναι άλλος από το επάγγελμα του καθηγητή και του δάσκαλου. Ο εκπαιδευτικός ανεξαρτήτως της βαθμίδας στην οποία διδάσκει οφείλει συνεχώς να παραμένει ενημερωμένος καθώς αποτελεί τον κεντρικό πυλώνα της εκπαίδευσης για παιδιά και νέους. Αναπόφευκτο όπως φαίνεται είναι δηλαδή για το μέσο εκπαιδευτικό του σήμερα ένας συνεχής αγώνας ενημέρωσης και απόκτησης πληροφοριών προκειμένου να είναι σε θέση να λειτουργεί σωστά στον τομέα του. Βαδίζοντας πάνω στα ίδια χνάρια

³³Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

³⁴Commission of the European Communities (CEC)' (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012), http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/ags2013_en.pdf.

μπορούμε να διαχωρίσουμε πως η συνεχής εκπαίδευση, συγκεκριμένα στο επάγγελμα του εκπαιδευτή έχει να κάνει με 1) την ίδια την εξέλιξη του επαγγελματία και της ικανότητας που εκείνος ασκεί την εργασία του και 2) με την εξέλιξη του ινστιτούτου στο οποίο εργάζεται³⁵. Είναι ασφαλές να τονίσουμε επομένως πως οι παραπάνω προτεραιότητες της συνεχής εκπαίδευσης συνδέονται άρρηκτα με το ρόλο της δια βίου μάθησης και τη λειτουργία αυτής.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού αψηφώντας την κλασσική αντίληψη της έννοιας σιγά σιγά αλλάζει σταδιακά. Η αρχική αντίληψη πως ο εκπαιδευτικός είναι αλάνθαστος και πως κατέχει όλες τις γνώσεις από τη στιγμή της αποφοίτησης έχει φθαρεί. Οι μαθητές δεν χρειάζεται πλέον να παίρνουν τις γνώσεις τους από τους καθηγητές-αυθεντίες-αλλά από τους εκπαιδευτικούς οι οποίοι συνεχώς αναπτύσσονται και εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους. Ο εκπαιδευτικός στη σύγχρονη μέρα βοηθά τους ακροατές του να αναβαθμίσουν την ενεργητικότητα του μέσα στην κοινωνία και αναφορικά με τους θεσμούς των «κοινών» αλλά και να αναπτυχθούν τόσο προσωπικά όσο και στον επαγγελματικό χώρο.

Βασική μερίδα της δια βίου μάθησης είναι η *εκπαίδευση των ενηλίκων*. Των ατόμων δηλαδή που είτε έχουν δεχθεί μέρος της εκπαίδευσης τους στη ζωή είτε ή όχι. Για τους πρώτους η δια βίου μάθηση και εκπαίδευση αποτελεί τη συνέχιση της διεύρυνσης των γνώσεων και για τη δεύτερη ομάδα μπορεί να σημάνει την ευκαιρία για κάλυψη κάποιο κενό του παρελθόντος. Τα χαρακτηριστικά εκπαιδευόμενων σύμφωνα με τον Κόκκο είναι 1) Η ίδια θέληση τους να λάβουν γνώση 2) η ικανότητα που θέλουν να έχουν ώστε να αντιμετωπίζουν τις εμπειρίες τους σαν μάθηση και η διδασκαλία μέσα από αυτές 3) η εικόνα που επιθυμούν να προβάλουν στους εκπαιδευτές τους. Η ικανότητα τους δηλαδή να αποκτούν μόνοι τους γνώσεις.³⁶

Τα ενήλικα άτομα εισέρχονται στον κόσμο της εκπαίδευσης με έναν και μόνο σκοπό στις περισσότερες των περιπτώσεων. Την επαγγελματική κατάρτιση και αργότερα την αποκατάσταση³⁷

Οι ενήλικες που εισάγονται σε προγράμματα κατάρτισης σύμφωνα με τους Carp, Peterson και Roelfs³⁸ επιλέγουν τη συγκεκριμένη τακτική ώστε να μπορούν :

- 1) να αποκομίσουν καινούργιες γνώσεις
- 2) να βελτιωθούν στα καθήκοντα τους ως γονείς
- 3) να σπουδάσουν
- 4) για να εμπλουτίσουν το πνευματικό τους επίπεδο
- 5) για να μπορέσουν να ταιριάζουν καλύτερα στο επαγγελματικό μοντέλο της εποχής
- 6) για να ψυχαγωγηθούν

³⁵Cyril Orvin Houle, *Continuing learning in the professions*, 1st ed, The Jossey-Bass series in higher education (San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers, 1980).

³⁶Alexēs Kokkos, *Ekpaideusē enēlikōn: anichneuontas to pedio* (Athēna: Metaichmio, 2005).

³⁷Kokkos.

³⁸Carp, A., Peterson, R., & Roelfs, P., *Adult Learning Interests and Experiences* (Σαν Φρανσίσκο: Jossey-Bass, 1974).

7) για να επιλύσουν προβλήματα σε προσωπικές σχέσεις

Σύμφωνα με τον Alan Rogers³⁹ οι εκπαιδευόμενοι προσεγγίζουν διαφορετικά την εκπαίδευση ανάλογα με τις ανάγκες τους. Κάθε άτομο αντιμετωπίζει και δέχεται διαφορετικά τη γνώση και για άλλους λόγους. Αυτοί είναι κοινωνικοί-οικονομικοί, η ανώτερη εκπαίδευση ως προσωπική ολοκλήρωση και άλλοι απλώς ενδιαφέρονται για την εμπειρία σε γενικότερο πλαίσιο.

Η UNESCO έχει δώσει έναν ορισμό για την εκπαίδευση ενηλίκων

«Εκπαίδευση ενηλίκων είναι κάθε εκπαιδευτική διεργασία, κάθε περιεχομένου, επιπέδου ή μεθόδου, είτε πρόκειται για τυπική εκπαίδευση είτε όχι, είτε για διεργασία που επεκτείνει χρονικά ή αντικαθιστά την αρχική εκπαίδευση στα σχολεία, κολέγια και πανεπιστήμια, καθώς και για μαθητεία, μέσω των οποίων τα άτομα που θεωρούνται ενήλικα από την κοινωνία στην οποία ανήκουν, αναπτύσσουν τις ικανότητες τους, εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους, βελτιώνουν τα τεχνικά και επαγγελματικά τους προσόντα ή τα προσανατολίζουν προς άλλη κατεύθυνση και επιφέρουν αλλαγές στις στάσεις ή τη συμπεριφορά τους με τη διπλή προοπτική της πλήρους προσωπικής ανάπτυξης και της συμμετοχής σε μία εναρμονισμένη και αυτοδύναμη κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη». (UNESCO, 1976, στο Rogers, 2002)⁴⁰

Το επάγγελμα που σχετίζεται με την εργασία αυτή δεν είναι άλλο από τον ευρύτερο κλάδο των εκπαιδευτών ενηλίκων. Ο Mezirow θεωρεί πως για να είναι σε θέση ένα άτομο να διδάξει κάποιον δεύτερο είναι απαραίτητη η προσέγγιση του ζητήματος με τρόπο ώστε να είναι ανοικτός ο εκπαιδευτής σε συνεχή μάθηση καθόλη τη διάρκεια της εργασίας του, ανεξάρτητα από την φορμαλιστική εκπαίδευση που έχει δεχθεί. Θεωρεί μάλιστα την εργασία τους ευρύτερη από αυτή του απλού καθηγητή:

«Οι εκπαιδευτές ενηλίκων δεν είναι ποτέ ουδέτεροι. Είναι πολιτισμικοί ακτιβιστές, δεσμευμένοι να υποστηρίζουν και να διευρύνουν τους κανόνες, τις κοινωνικές πρακτικές, τους θεσμούς και τα συστήματα που ενισχύουν την πληρέστερη και πιο ελεύθερη συμμετοχή στο διάλογο, στη μετασχηματίζουσα μάθηση, στη στοχαστική δράση και στη μεγαλύτερη ενεργοποίηση των συμμετεχόντων. Ο έλεγχος της εγκυρότητας των κανόνων συμπεριφοράς που απορρέουν από αυτές τις δεσμεύσεις είναι συνεχώς ανοικτή για επανεξέταση μέσω κριτικού διαλόγου. Οι εκπαιδευτές ενηλίκων δεν κατηχούν (για μια εναλλακτική οπτική βλ. Hart, 1990: 136). Δημιουργούν ευκαιρίες και ενισχύουν κανόνες που υποστηρίζουν την πιο ελεύθερη και ολοκληρωμένη συμμετοχή στο διάλογο και στη δημοκρατική κοινωνική και πολιτική ζωή. Καταβάλουν κάθε προσπάθεια να

³⁹ Alan Rogers, *Teaching adults*, 2nd ed (Buckingham [England] ; Philadelphia: Open University Press, 1996).

⁴⁰ Rogers A, *Εκπαίδευση Ενηλίκων*, 2η (Αθήνα: Μεταίχμιο, 2002).

μεταβιβαστεί η εξουσία τους στην ίδια την εκπαιδευόμενη ομάδα όσο το δυνατόν πιο σύντομα και γίνονται οι ίδιοι συνεργατικοί μαθητές. Γίνονται οι ίδιοι παράδειγμα, μοιράζονται τη δέσμευσή τους και δρουν σύμφωνα με τις πεποιθήσεις τους, ενθαρρύνοντας και υποστηρίζοντας τους συμμετέχοντες να αξιολογούν κριτικά την αξιοπιστία των κανόνων από εναλλακτικές οπτικές, να καταλήγουν στις καλύτερες δυνατές κρίσεις μέσα από το διάλογο, και να δρουν αποτελεσματικά σύμφωνα με αυτές. Στο πλαίσιο κοινωνικών δραστηριοτήτων, όπως είναι τα κοινωνικά κινήματα, η συνδικαλιστική βίη και λαϊκή εκπαίδευση ή τα προγράμματα κοινοτικής ανάπτυξης, οι εκπαιδευτές ενηλίκων είναι δυνατόν να επιλέγουν να εργάζονται με εκπαιδευόμενους με τους οποίους αισθάνονται αλληλέγγυοι » (Mezirow, 2007: Κεφάλαιο 1).⁴¹

Είναι πρόδηλο όπως τονίζει ο Mezirow η σήμανση του διαλόγου ως μορφή ανταλλαγής ιδεών και απόψεων ανάμεσα στις τάξεις των ατόμων εκείνων. Απαραίτητη είναι επίσης και η σωστή καθοδήγηση από την πλευρά των εκπαιδευτών με σκοπό να αποσπαστούν από τους ενήλικες ορθά και σωστά δομημένα επιχειρήματα που θα βοηθήσουν στη συνέχεια του διαλόγου.

2.4. Εμπόδια στη Διά Βίου Μάθηση και στην εκπαίδευση ενηλίκων

Όπως παρατηρεί ο Κόκκος τα αίτια της χαμηλής προτίμησης για την άτυπη εκπαίδευση ενηλίκων στην Ελλάδα έχει να κάνει με τις δομές της χώρας κοινωνικά. Κατά τη διάρκεια του περασμένου αιώνα, σε αντίθεση με πολλές από τις υπόλοιπες χώρες του δυτικού πολιτισμού δεν υπήρξε συγκεκριμένη εκπαιδευτική κατεύθυνση. Η συγκεκριμένη κατάσταση διήρκησε μέχρι και τα τέλη του αιώνα και μόλις τις τελευταίες δεκαετίες άρχισε να μεταβάλλεται η φιλοσοφία του λαού για την άτυπη εκπαίδευση. Τα αίτια του φαινομένου είναι έχουν να κάνουν με την προκατάληψη πως η εκπαίδευση πρέπει να γίνεται μέσα στους χώρους του σχολείου πραγματοποιημένη μόνο μέσα από τις κλασσικές μορφές εκπαίδευσης. Υπάρχει μια άρνηση απέναντι στη μη τυποποιημένη απόκτηση γνώσεων που εμποδίζει την εξέλιξη της άτυπης εκπαίδευσης αλλά παράλληλα και την εκπαίδευση ενηλίκων.

Επιπλέον εξίσου σημαντικός αποτρεπτικός παράγοντας είναι αναμφίβολα και η μη παροχή πιστοποιητικών που αποδεικνύουν την παρακολούθηση μαθημάτων. Πολλά από τα προγράμματα δεν απονέμουν στους ακροατές τους κάποια αναγνώριση η οποία

⁴¹ Jack Mezirow, *Ê metaschēmatizousa mathēsē*, επιμέλ. Alexēs Kokkos, μετάφρ. Giōrgos Koulaouzidēs (Athēna: Metaichmio, 2007).

να τους επιτρέπει να πλουτίσουν το βιογραφικό τους με απώτερο σκοπό την εύρεση εργασίας.

Ταυτόχρονα ο δημόσιος τομέας στην χώρα μας αποτρέπει με κάθε τρόπο την άτυπη εκπαίδευση δίνοντας μόρια σχεδόν αποκλειστικά μονάχα σε Ινστιτούτα και Πανεπιστήμια ευρέως γνωστά και διαπιστευμένα. Με τον τρόπο αυτό αποθαρρύνεται και υπονομεύεται η πρόθεση των ενηλίκων για εκπαίδευση με εναλλακτικές λύσεις, οι οποίοι την εφαρμόζουν για τους λόγους που αναφέραμε προηγουμένως (Κόκκος)⁴².

Για να αναφέρουμε μερικές από τις κοινωνικές ομάδες που δεν έχουν άμεση πρόσβαση στη διά βίου μάθηση ή παρατηρείται μια δυσκολία στη συμμετοχή τους στις διαδικασίες, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης), είναι οι παρακάτω (Edwards, Sieminski & Zeldin)⁴³:

- 1) Ενήλικες χωρίς εργασία
- 2) Άτομα με εργατική εργασία
- 3) Μεταναστευτικά φύλα
- 4) Ηλικιωμένοι
- 5) Άτομα με εμφανή προβλήματα δυσκολίας σε μεγάλα αστικά κέντρα
- 6) Άνεργοι, άτομα χωρίς σταθερή εργασία και χαμηλή μόρφωση
- 7) Εργαζόμενοι χωρίς συγκεκριμένη ειδίκευση
- 8) Ορισμένες ομάδες γυναικών χωρίς υψηλούς μισθούς
- 9) Άνθρωποι με δυσκολίες κατανόησης της γλώσσας

Η Boeren⁴⁴ το 2011 στην έρευνα που διενήργησε σχετικά τις αναφορές του ΟΟΣΑ ξεχώρισε κάποιες ηλικιακές ομάδες. Οι ομάδες αυτές παρατηρήθηκαν ως οι πιο ευπαθείς ομάδες εμπλοκής σε προγράμματα και δραστηριότητες εκπαίδευσης ενηλίκων και δια βίου μάθησης :

- 1) Ενήλικα άτομα ηλικίας 45-65, τα οποία έχουν δεχθεί χαμηλή μόρφωση και εργάζονται σε δουλειές χειρονακτικού τύπου

⁴²Kokkos, *Ekpaideusē enēlikōn*.

⁴³Richard Edwards, Sandy Sieminski, και David Zeldin, επιμ., *Adult Learners, Education and Training: A Reader* (Oxfordshire, England: Routledge, 2013).

⁴⁴Boeren, E., *Participation in Adult Education: Attitudes and Barriers*, 2011.

- 2) Ενήλικα άτομα ηλικίας 45-65, οι οποίοι ήδη κατέχουν θέσεις γραφείου και έχουν δεχθεί υψηλή μόρφωση
- 3) Άτομα που έχουν ήδη εργασιακή απασχόληση και βρίσκονται στη κατηγορία των 26-45 ετών
- 4) Άτομα 45-65 ετών που δεν έχουν εργασία και ταυτόχρονα δεν έχουν λάβει υψηλού επιπέδου μόρφωσης
- 5) Άτομα 45-65 με υψηλή εξειδίκευση οι οποίοι ωστόσο βρίσκονται σε κατάσταση ανεργίας
- 6) Γενικότερα άνεργοι ηλικίας 26-45

Παρατηρήθηκε πως τα άτομα των κατηγοριών 1 και 4 εμπλέκονται λιγότερο σε δραστηριότητες. Το παραπάνω οφείλεται πιθανότατα στο χαμηλό επίπεδο μόρφωσης. Ακριβώς το αντίθετο συμβαίνει με τις κατηγορίες των 2 και 5. Τέλος παρατηρείται εμφανής διαφορά ανάμεσα στις μεγαλύτερες ηλικίες και ανάμεσα στις μικρότερες. Οι νέοι παρουσιάζονται ως πιο ένθερμοι υποστηρικτές των προγραμμάτων γενικώς.

Τα είδη εμποδίων που μπορούν να προκληθούν από τις παραπάνω μορφωτικές ανισότητες διαφέρουν και διαχωρίζονται σε 3 κατηγορίες. Τα καταστασιακά εμπόδια, τα θεσμικά και τα προδιαθετικά⁴⁵. Τα προδιαθετικά εμπόδια παίζουν έναν μεγάλο ρόλο στην γνωσιακή εξέλιξη των ενηλίκων. Σύμφωνα με τον MacKeracher⁴⁶ (2006), οι αντιλήψεις αυτές που επηρεάζουν τους δέκτες είναι :

- 1) Αυτοπεποίθηση
- 2) Προκαταλήψεις σχετικά με τη μάθηση ως έννοια
- 3) Προκαταλήψεις για τον ίδιο τον εαυτό τους και τις δυνατότητες τους
- 4) Απομόνωση και αποξένωση μέσα σε μία κοινωνία που συνεχώς μορφώνεται
- 5) Κακό μαθησιακό παρελθόν. Πιθανώς στις τάξεις του σχολείου.
- 6) Πεποιθήσεις για τους εκπαιδευτές γενικότερα
- 7) Η υγεία των ενδεχόμενων εκπαιδευόμενων

⁴⁵Kathryn Patricia Cross, *Adults as Learners: Increasing Participation and Facilitating Learning*, Paperback ed., 1. print, The Jossey-Bass Higher and Adult Education Series (San Francisco: Jossey-Bass, 1992).

⁴⁶MacKeracher, D., Stuart, T., & Potter, J., *Barriers to participation in adult learning* (New Brunswick: Canadian Council of Learning, 2006).

Βασιζόμενοι πάνω στις αδυναμίες του δημοσίου τομέα που τονίσαμε προηγουμένως μπορεί κανείς να κατανοήσει πως αυτές οι πεπατημένες δεν είναι δυνατόν να λείπουν από τις ένοπλες δυνάμεις της χώρας. Πριν αναφέρουμε τα εμπόδια θα ήταν σωστότερο να τονίσουμε ορισμένα οφέλη που έχει να κερδίσει ο Ελληνικός Στρατός από την εξωτερική εκπαίδευση των στελεχών του. Η εκπαίδευση των ενόπλων δυνάμεων έχουν ως βάση τους ένα καλά δοκιμασμένο και ομοιόμορφα δομημένο μοντέλο, το οποίο δεν αποκλίνει από την αρχική του οργάνωση και θεώρηση σχεδόν ποτέ. Αυτό ωστόσο σε καμία περίπτωση πως ο στρατός δεν οφείλει να παρέχει την ελευθερία για περαιτέρω μόρφωση και εξωτερική εκπαίδευση στους αξιωματικούς, ανθυπασπιστές, υπαξιωματικούς κλπ. Η συγκεκριμένη ευελιξία μπορεί να παρέχει στα στελέχη καλύτερη σκέψη, γνώση του αντικειμένου ή και σχετικών αντικειμένων με την εργασία τους βοηθώντας τους να παίρνουν πιο αποτελεσματικές πρωτοβουλίες.

Οι εκπαιδευόμενοι θα μπορούσαν να επωφεληθούν ραγδαία από την εξέλιξη της προσωπικής τους κρίσης απέναντι στις απευθείας εντολές των ανωτέρων (Sookermany, 2017)⁴⁷. Με την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και της πρωτοβουλίας μπορεί να ταραχτεί αρχικά και φαινομενικά ο πυρήνας της εξουσίας όμως σε δεύτερη φάση γίνεται ξεκάθαρη το όφελος που έχουν να απορροφήσουν οι ένοπλες δυνάμεις με την προσέλευση αποφασιστικών στελεχών ικανών να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικότερα τα προβλήματα που προκύπτουν, είτε αυτά είναι μικρής είτε μέγιστης σημασίας.

Δυστυχώς η πραγματικότητα στις ένοπλες δυνάμεις δεν είναι ακριβώς η παραπάνω. Πολλές φορές οι ανώτεροι δεν έχουν τις γνώσεις να παρέχουν στους νεοεισαχθέντες στρατιώτες πέρα από την τυπική εκπαίδευση. Οι ανώτεροι λοιπόν είναι όντως ικανώς εξειδικευμένοι σε ικανοποιητικό βαθμό με τις δικές τους υποχρεώσεις και αρμοδιότητες χωρίς αυτό παράλληλα να σημαίνει πως είναι σε θέση να εκπαιδεύσουν τα νεότερα μέλη του στρατού⁴⁸. Γίνεται γρήγορα δηλαδή αντιληπτό πως η δια βίου μάθηση στις τάξεις του στρατού δοκιμάζεται μέσα από πολλαπλούς παράγοντες. Σύμφωνα με τον Τζουγανάτο ⁴⁹ είναι ιδιαιτέρως δύσκολη η συνάρτηση της καθιερωμένης στρατιωτικής με την ακαδημαϊκή εκπαίδευση. Οι νεότεροι στρατιωτικοί επιδιώκουν από τη μία την εξωτερική εκπαίδευση, μαθαίνοντας νέες γλώσσες, νέα πτυχία σε τομείς διαφορετικούς με εκείνους της εργασίας τους, γεγονός που παρόλο που βοηθάει στην απόκτηση μιας περισσότερο σφαιρικής γνώσης ταυτόχρονα δυσχεραίνει και την κατάσταση σχετικά με τις ισορροπίες. Οι στρατιωτικοί έχοντας χρόνο και όρεξη ασκούν τη διά βίου μάθηση αλλά μεγαλώνουν και οι αποστάσεις με τις δικές τους ευθύνες και αποστολές μέσα στο σώμα. Με τον τρόπο αυτό παρατηρεί κανείς νέους ανθρώπους έτοιμους και με δίψα για συνεχώς νέες γνώσεις και έναν κλάδο ο οποίος δυσκολεύεται να εκμεταλλευτεί τις καινούργιες ικανότητες που εκείνοι αποκτούν, πέρα από τις συμβατικές καθοδηγήσεις του στρατού.

⁴⁷ Anders Mcdonald Sookermany, 'Military Education Reconsidered: A Postmodern Update: Military Education Reconsidered', *Journal of Philosophy of Education* 51, τχ. 1 (Φεβρουάριος 2017): 310–30, <https://doi.org/10.1111/1467-9752.12224>.

⁴⁸ John M. Persyn και Cheryl J. Polson, 'Evolution and Influence of Military Adult Education', *New Directions for Adult and Continuing Education* 2012, τχ. 136 (Δεκέμβριος 2012): 5–16, <https://doi.org/10.1002/ace.20031>.

⁴⁹ Τζουγανάτος, Παύλος, *Η δια βίου εκπαίδευση στις ένοπλες δυνάμεις*. (Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Διοίκηση Επιχειρήσεων, 2016).

Μία ακόμη ομάδα που πέφτει θύμα των εμποδίων είναι αναμφισβήτητα είναι οι γυναίκες και δη εκείνες που αντιμετωπίζουν καθημερινά μια πληθώρα υποχρεώσεων τόσο στην προσωπική όσο και στην επαγγελματική ζωή. Οι γυναίκες με τις παραπάνω υποχρεώσεις σκέφτονται δεύτερη φορά την εισαγωγή τους σε εκπαιδευτικά προγράμματα ενηλίκων, εξαιτίας της διαχείρισης χρόνου που πρέπει να κάνουν ώστε να μπορούν να συμμετέχουν στους ρόλους, της συζύγου, μητέρας και της εκπαιδευόμενης⁵⁰.

Πολλές γυναίκες του 21ου αιώνα αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα. Η συνεχής αύξηση καθηκόντων και υποχρεώσεων, καθώς και η προσπάθεια για μια αποτελεσματική ισορροπία ανάμεσα σε μία επαρκή οικογενειακή και ταυτόχρονα επαγγελματική ζωή δοκιμάζει εκείνες τις γυναίκες που έχουν ως μέλημα τους να μορφωθούν και να διευρύνουν τους ορίζοντες τους για το καλό της οικογένειας τους και της πνευματικής τους οντότητας. Άλλες έρευνες έρχονται για να τεκμηριώσουν τους παραπάνω ισχυρισμούς. Οι γυναίκες που έχουν στα χέρια τους δραστηριότητες εκπαιδευτικές δημιουργούν ένα πρόγραμμα για τον εαυτό τους που συχνά είναι δύσκολο να ανταπεξέλθει. Συχνό φαινόμενο αποτελεί για εκείνες είναι να αντικαταστούν τον ελεύθερο τους χρόνο, που υπό φυσιολογικές συνθήκες θα ξεκουράζονταν, με μελέτη ώστε να καταφέρουν να φέρουν εις πέρας τις νέες ασχολίες⁵¹.

Οι άνθρωποι πλέον ζουν σε φρενήρεις ρυθμούς. Οι εργασιακές και οι εκπαιδευτικές αλλαγές επηρεάζουν συνεχώς τους εργαζομένους και δημιουργούν νέες απαιτήσεις που εκείνοι είναι κατά μία έννοια, αναγκασμένοι να ακολουθήσουν. Στην ίδια μοίρα βρίσκονται και οι γυναίκες με οικογένειες και βλέψεις για ανέλκυση στον εργασιακό τομέα. Από την άλλη ο μεγάλος αριθμός των εκπαιδευτικών προγραμμάτων μπορεί να φέρει δυσφορία στον οποιονδήποτε. Καθίσταται έτσι απαραίτητη, περισσότερο από ποτέ, η σωστότερη οργάνωση και η χρήση συμβουλευτικών οργάνων με σκοπό να παρέχουν σε όλους σωστότερη καθοδήγηση για μια εναρμονισμένη εργασιακή και οικογενειακή καθημερινότητα.

Εξίσου έκδηλη είναι και η σημαντικότητα της εκπαίδευσης των ενηλίκων ατόμων ΑΜΕΑ. Οι ομάδες των ΑΜΕΑ αντιμετωπίζουν συχνά προκλήσεις σχετικά με την εκπαίδευση τους μέχρι το δευτεροβάθμιο ή και τριτοβάθμιο επίπεδο. Οι προκλήσεις αυτές δεν σταματούν να υπάρχουν στην πιο ευέλικτη μορφή της δια βίου μάθησης και στη συμμετοχή τους στα προγράμματα επιμόρφωσης, αλλά αντίθετα συνεχίζουν να υπάρχουν ίσως σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό. Με την αναγνώριση των διαφορετικών ομάδων ΑΜΕΑ και σε πιο γενικό πλαίσιο της ένταξης τους στις ομάδες ειδικών αναγκών γίνεται μονάχα το πρώτο βήμα στην επίλυση των προβλημάτων και αυτό διότι κάθε διαφορετική ομάδα ενταγμένη στις ειδικές ανάγκες απαιτεί ξεχωριστή φιλοσοφία, προσέγγιση και τεχνική. Κατασταλτικός παράγοντας στην καταπολέμηση των προβλημάτων είναι και η εικόνα που έχει η Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με τα άτομα με αναπηρία. Σύμφωνα με την ειδική επιτροπή τα 27 κράτη μέλη ακολουθούν τα πρότυπα

⁵⁰Τσακιρίδου, Π., & Κεδράκα, Κ., *Όταν οι ενήλικες γυναίκες εκπαιδεύονται, εκπ@ιδευτικός κύκλος*, 2015.

⁵¹Vryonides, M. & Zembylas, M, *Distance education opportunities for mature women in Greece and Cyprus: Comparative perspectives and implications. European Journal of Open, Distance and E-Learning.*, 2008.

των Ηνωμένων Εθνών. Παρόλα αυτά πολλά από τα κράτη αυτά δεν έχουν ακολουθούν διαφορετικούς δρόμους σχετικά με το χαρακτηρισμό της έννοιας αναπηρίας, γεγονός που περιπλέκει τα πράγματα. Δίνοντας ένα παράδειγμα για την υποστήριξη των παραπάνω θα τονίσουμε τον τρόπο με τον οποίο αξιολογείται η μορφή και ο βαθμός αναπηρίας ανάμεσα σε ορισμένες χώρες και περιοχές. Η Σουηδία και γενικότερα οι Κάτω Χώρες δίνουν τη δύναμη και την ευθύνη στους δήμους να αξιολογήσουν το είδος της αναπηρίας. Απεναντίας στην Ισπανία, δεδομένου ότι κάθε περιφερειακή ενότητα-διοίκηση έχει υιοθετήσει ειδική νομοθεσία και κανονισμούς για τη στήριξη των ατόμων αυτών, διαφέρουν ανάλογα με τον τόπο κατοικίας τους ⁵².

Οι παραπάνω ιδιαιτερότητες μόνο αμελητέες δεν μπορούν να χαρακτηριστούν καθώς αποδιοργανώνουν το έργο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ατόμων ΑΜΕΑ και της πιθανής παροχής βελτιωμένων ευκαιριών για δια βίου μάθηση και εκπαίδευση στην ενήλικη ζωή.

Τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι ενήλικες σχετικά με την ένταξη τους σε δραστηριότητες μάθησης διαφέρουν ανάλογα με τους επιστήμονες. Οι ομάδες αυτές των εμποδίων διακρίνονται σε οργανωτικά, συμπεριφορικά και γνωστικά ⁵³.

Οργανωτικά εμπόδια στη μάθηση: Βασικό χαρακτηριστικό μιας κοινωνίας που προχωράει μπροστά σε γνωστικό επίπεδο είναι και η σωστή διαχείριση των κινήτρων που δίνει ο αρχηγός της εκπαίδευσης ύλης απέναντι σε άλλους ενήλικου εκπαιδευτικούς-μαθητές . Άρα μεγάλης σημασίας αποτελεί αδιαμφισβήτητα και η σωστή πολιτική που ακολουθεί ο καθηγητής απέναντι στους μαθητές του ⁵⁴ . Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο σαφής εκνευρισμός που εκδήλωσαν εκπαιδευτικοί, οι οποίοι λάμβαναν μέρος σε δραστηριότητες εκπαίδευσης, όταν κατηγορήθηκαν από τον υπεύθυνο της τάξης για αμέλεια σχετικά με τις υποχρεώσεις τους ⁵⁵ . Ο συμπεριληπτικός τρόπος σκέψης και πράξης αυτός δεν διέπει όλους τους αρχηγούς, οι οποίοι έχουν και την ευθύνη της ανάθεσης της γνώσης, αλλά αντίθετα πολλοί από εκείνους το αγνοούν. Η άγνοια αυτή είναι ικανή να δημιουργήσει αναταράξεις ανάμεσα σε μαθητές και στους αρχηγούς της γνώσης. Η αξιοπιστία είναι απαραίτητο συστατικό ώστε να δημιουργηθεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης, πρωτοβουλίας και ελευθερίας λόγου ώστε ο εκπαιδευτικός-μαθητής να μπορεί να λειτουργήσει με τον ορθό τρόπο.

⁵²Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, 'Υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία Περιορισμένος ο πρακτικός αντίκτυπος της δράσης της ΕΕ', 2023, https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/SR-2023-20/SR-2023-20_EL.pdf.

⁵³Carol Kochhar, Lynda L. West, και Juliana M. Taymans, *Successful Inclusion: Practical Strategies for a Shared Responsibility* (Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall, 2000).

⁵⁴Αγγελίδης Π., *Παιδαγωγικές της συμπερίληψης* (Αθήνα: Διάδραση, 2011).

⁵⁵Jonathan Glazzard, 'Perceptions of the Barriers to Effective Inclusion in One Primary School: Voices of Teachers and Teaching Assistants', *Support for Learning* 26, τχ. 2 (Μάιος 2011): 56–63, <https://doi.org/10.1111/j.1467-9604.2011.01478.x>.

ΚΕΦΆΛΑΙΟ 3: Καλές πρακτικές βιβλιοθηκών ως μέσα διαβίου μάθησης και εκπαίδευσης στο εξωτερικό

3.1. Δημόσιες βιβλιοθήκες και πρακτικές δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης στη Λετονία και στις ΗΠΑ

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως μέρος του ιδεώδους των βιβλιοθηκών είναι η προσφορά του υλικού στο κοινό. Οι δημόσιες βιβλιοθήκες δεν έχουν τη μονοδιάστατη μορφή που είχαν στο παρελθόν. Σήμερα οι χρήστες των βιβλιοθηκών πηγαίνουν στη βιβλιοθήκη και ζητούν από το προσωπικό να λάβουν γνώσεις οι οποίες δεν περιορίζονται σε ένα είδος αλλά εκτίνονται σε όλα τα θέματα. Αυτό είναι το επίπεδο στο οποίο πρέπει να ανταποκριθούν οι βιβλιοθήκες τη σήμερον ημέρα.

Στο πλαίσιο της ανάδειξης των πρακτικών της δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης των βιβλιοθηκών θα αναδείξουμε τις πρακτικές στη χώρα της Λετονίας. Όπως και στις υπόλοιπες χώρες του παγκόσμιου φάσματος το IoT(Internet of Things), δηλαδή εν ολίγοις τα μέσα που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος για να συνδεθεί στο διαδίκτυο, έχουν εξαπλωθεί δημιουργώντας αυτόματα ανταγωνισμό στις συνδρομές του ίντερνετ στον ιδιωτικό τομέα και στα τεχνολογικά μέσα. Η Λετονία έχοντας ως σκοπό να βοηθήσει όλα τα κοινωνικά στρώματα να καταπολεμήσουν τον ψηφιακό αναλφαβητισμό. Οι δημόσιες βιβλιοθήκες της χώρας προσφέρουν κατά κανόνα :

- 1) Πληροφοριακό κέντρο : ενημερώνουν σχετικά με σπουδές φοιτητών, πληροφορίες για τους δημοκρατικούς θεσμούς και κυρίως για τη συλλογή της βιβλιοθήκης
- 2) Εκπαιδευτικό κέντρο : υποστηρίζουν τη δια βίου μάθησης και εκπαίδευση των χρηστών του, προγράμματα για εκμάθηση ξένων γλωσσών, επιστήμης της πληροφορικής
- 3) Πνευματικό κέντρο : εκδηλώνουν συναυλίες μουσικής, διαλέξεις συγγραφέων και προβολής βίντεο ντοκιμαντέρ
- 4) Κέντρο ανάδειξης ιστορίας : αναδεικνύουν την τοπική ιστορία με κατανοητό τρόπο προς όλους

5)Κέντρο επικοινωνίας : παραχωρεί το χώρο της βιβλιοθήκης για συζητήσεις και λοιπές ερασιτεχνικές ενασχολήσεις ⁵⁶

Για τη σωστή λειτουργία των βιβλιοθηκών και των παραπάνω λειτουργιών τους έχει δομηθεί μια συνεργασία που ξεκινάει από το μέσο πολίτη και καταλήγει μέχρι και στο επίπεδο των δήμων και της μορφής που δίνουν στα προγράμματα.

Οι προκλήσεις των καιρών δεν άφησαν απροετοίμαστες τις ΗΠΑ. Η αντίδραση του μέσου επισκέπτη όταν μπαίνει μέσα είναι εκείνη πως από τους χώρους της βιβλιοθήκης δεν λείπει κάτι ιδιαίτερης σημασίας αλλά αντιθέτως παρατηρεί μία συλλογή βιβλίων, DVD και περιοδικών ικανή να φιλοξενήσει αλφαριθμητισμού και μέσω των Η/Υ η οργάνωση σωστών προγραμμάτων εκπαίδευσης και εξοικείωσης με την τεχνολογία για όλους.

Η χρήση του διαδικτύου ως μέσο εκπαίδευσης και μόρφωσης των Αμερικάνων στις βιβλιοθήκες της χώρας είναι ευρέως διαδομένη και φτάνει σε ποσοστό το 95%. Από αυτό το ποσοστό εξυπηρετούνται 14 εκ. Αμερικάνοι. Η παροχή αυτή προς το κοινό και κυρίως προς τα άτομα που το έχουν πραγματική ανάγκη λόγω οικονομικής υστέρησης αντικατοπτρίζει την βασική ουσία και έννοια της δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης. Σημαίνει ουσιαστικά την ελεύθερη παραχώρηση της ελευθερίας προς το μέσο Αμερικάνο να ανακαλύψει, να ψάξει, να επεξεργαστεί και να κάνει οτιδήποτε θελήσει τη νέα γκάμα πληροφοριών και γνώσεων απέκτησε. Το κοινό στο οποίο απευθύνονται παρόμοιες κινήσεις είναι το αναλφάβητο κοινό της χώρας, το οποίο πλησιάζει τους 27 εκ. ανθρώπους, τα άτομα που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας και γενικά τις πιο ευαίσθητες κοινωνικά ομάδες.

Τα προγράμματα αντιμετώπισης του αναλφαριθμητισμού στην Αμερική στοχεύουν στην εξάλειψη ή σε πιο ταπεινό στόχο στον περιορισμό του προβλήματος. Πιο συγκεκριμένα βοηθούν⁵⁷:

- 1) Ενήλικα άτομα με προβλήματα ανάγνωσης γραφής και κατανόησης της γλώσσας
- 2) Στη σωστή κατεύθυνση με την οποία οι γονείς πρέπει να διδάσκουν τα παιδιά τους
- 3) Προώθηση της ανάγνωσης και τους διαβάσματος ως χόμπι

⁵⁶Šmita, Dzidra, 'Πολιτικές δια βίου μάθησης στις δημόσιες βιβλιοθήκες της Λετονίας, κοινωνική συμμετοχή και ψηφιακός αναλφαριθμητισμός' (Αθήνα: νστιτούτο Goethe, 2004), <https://repository-csl.ekt.gr/csl/handle/10814/302>.

⁵⁷Aragamayo,Susan, 'Η Δια Βίου Μάθηση και το Προσωπικό των Δημόσιων Βιβλιοθηκών στις Η.Π.Α.: Τάσεις, Προκλήσεις και Εφαρμοσμένες Πρακτικές', 2004, <https://repository-csl.ekt.gr/csl/handle/10814/304>.

Από την άλλη ο Σύλλογος Αμερικανικών Βιβλιοθηκών⁵⁸ έχει προβεί σε πράξεις που προδίδουν το ενδιαφέρον του για την διεύρυνση της δια βίου μάθησης. Μετά από 3 συνεδρίες που ορίστηκαν ως οι κινητήριες και βασικές οδοί στους οποίους θα βασιστεί το πρόγραμμα ξεχώρισαν οι δράσεις και οι διαλέξεις για :

- 1) Τη διαφορετικότητα
- 2) Προσέγγιση της γνώσης από όλες τις κοινωνικές ομάδες
- 3) Αναλφαβητισμός
- 4) Δια βίου μάθηση

3.2. Πρακτικές της βιβλιοθήκης Πανεπιστημίου Κύπρου και Lifetime Arts στις ΗΠΑ

Στην Κύπρο η βιβλιοθήκη του Κρατικού Πανεπιστημίου⁵⁹ έχει ως βασικό σκοπό της την εξυπηρέτηση των σπουδαστών των σχολών του. Η συγκεκριμένη βιβλιοθήκη παρά όλη την αφοσίωση που έχει προς τις ακαδημαϊκές δομές της δεν αποκλείει κανέναν από τα μέσα της. Είναι ανοιχτή προς τον οποιοδήποτε καθημερινά και η συλλογή των βιβλίων της φτάνει στον εντυπωσιακό αριθμό των 220.000 βιβλίων με άλλα 3.500 ηλεκτρονικά βιβλία να προστίθενται στο δυναμικό της. Η βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου, όπως και πολλές βιβλιοθήκες που επηρεάστηκαν από τις πρωτοβουλίες του ILA, προώθησε στις αρχές του αιώνα μας έντονα την προοπτική της γνώσης μέσω αυτό - μόρφωσης. Μέσα από συνέδρια, συμμετοχή σε σχήματα όπως το Heal Link, την ύπαρξη γραφείου που βοηθάει τους χρήστες στην αναζήτηση της γνώσης και κυρίως την ύπαρξη εκπαιδευτικών εγχειριδίων με σκοπό τη σωστή κατεύθυνση των επισκεπτών.

Στην Αμερική, για ακόμη μία φορά, υπάρχουν βιβλιοθήκες στα πλαίσια της δια βίου μάθησης και των οφελών που δίνει η τελευταία, οργανώνουν προγράμματα για ηλικιωμένους αποσκοπώντας στη μείωση της τεχνολογικής αμάθειας και της

⁵⁸ Aramayo, Susan.

⁵⁹ Φίλιππος Τσιμπόγλου, 'Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου. Άξονες ανάπτυξης και προοπτικές συμβολής στην συνεργασία των Κυπριακών Βιβλιοθηκών.', 2001, <https://lekythos.library.ucy.ac.cy/bitstream/handle/10797/10956/rol005.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

αποτελεσματικότερης εύρεσης της πληροφορίας. Οι βιβλιοθήκες αυτές δεν συναντώνται σε μεγάλο βαθμό λόγω των δυσκολιών στη χρηματοδότηση, πράττουν αναμφίβολα όμως μια σημαντική προσπάθεια στον τομέα.⁶⁰ Ωστόσο είναι καίριο να αναφέρουμε πως οι δημόσιες βιβλιοθήκες στην Αμερική έχουν μια μακρά ιστορία συνεργασίας με μουσεία, γκαλερί τέχνης, ομάδες της πολιτείας που αποσκοπούν στη βελτίωση των συνθηκών ή ακόμη και στη συνεργασία με κυβερνητικές υπηρεσίες.

Η OASIS⁶¹, μία οργάνωση για ηλικιωμένους με γνωμικό “Lifelong Adventure” δηλαδή “Δια βίου περιπέτεια” η οποία έχει ως κύριο στόχο της την απασχόληση των ηλικιωμένων μελών της δημιουργικά έφερε στη δημοσιότητα μια επιστημονική έρευνα. Η έρευνα αναφέρει ως αποτέλεσμα της πως οι ενήλικες άνθρωποι που απασχολούνται σε εκπαιδευτικές τάξεις είχαν 19% λιγότερες πιθανότητες να εμφανίσουν στην πορεία της ζωής τους άνοια. Η οργάνωση OASIS, όντας μη κερδοσκοπική, συνεργάζεται με βιβλιοθήκες για να προσφέρει στα μέλη της αποτελεσματική απασχόληση και δημιουργικές εμπειρίες.

Ο Findsen αναφέρει πως η δημιουργική απασχόληση και η πρόσβαση στην πληροφορία είναι απαραίτητο να ισχύει καθ όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου⁶². Εάν μια κοινωνία έχει ως απώτερο σκοπό της την παροχή ίσως ευκαιριών και δυνατοτήτων εξίσου σε κάθε έναν από τους πολίτες της είναι εμφανές πως οφείλει να προσθέσει στο κέντρο των επιδιώξεων της την προώθηση μοντέλων εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης ενηλίκων και δη ηλικιωμένων.

Στις ΗΠΑ από τη δεκαετία του 2000 ξεκίνησαν τα πρώτα βήματα προσπαθώντας να καλυφθούν οι ανάγκες των ατόμων που άνηκαν στις προχωρημένες ηλικίες. Πολλές φορές κοινωνικές ομάδες ηλικιωμένων τυγχάνουν χαμηλής εξυπηρέτησης από οργανισμούς όπως βιβλιοθήκες στο παρελθόν. Η κατάσταση αυτή άρχισε να αντιστρέφεται σταδιακά με πρωτοβουλίες βιβλιοθηκών για προγραμματισμό και ενσωμάτωση των ηλικιωμένων στις διαδικασίες εκμάθησης όπως οι βιβλιοθήκες της Αριζόνα, του Κονέκτικατ, της Καλιφόρνια και της Μασαχουσέτης⁶³. Ακολούθησαν πρακτικές όπως των Lifetime Arts. Πρόκειται για μια κίνηση πολλών βιβλιοθηκών η οποία είχε ως υπόβαθρο της και τελικό στόχο την γέννηση μιας συνεργασίας από καλλιτέχνες των οποίων τα έργα δίνονταν στο κοινό και με την πολύτιμη βοήθεια των βιβλιοθηκονόμων χρησιμοποιούνταν ως μέσα εκπαίδευσης για τους ηλικιωμένους

⁶⁰Renee Bennett-Kapusniak, ‘Older Adults and the Public Library: The Impact of the Boomer Generation’, *Public Library Quarterly* 32, τχ. 3 (Ιούλιος 2013): 204–22, <https://doi.org/10.1080/01616846.2013.818814>.

⁶¹OASIS, ‘Participating in adult education reduces risk of dementia’, *χ.χ.*, <https://www.oasisnet.org/participating-in-adult-education-reduces-risk-of-dementia/>.

⁶²Brian Findsen, ‘Social Institutions as Sites of Learning for Older Adults: Differential Opportunities’, *Journal of Transformative Education* 4, τχ. 1 (Ιανουάριος 2006): 65–81, <https://doi.org/10.1177/1541344605282429>.

⁶³Diantha Dow Schull, *50+ library services: innovation in action* (Chicago: ALA Editions, an imprint of the American Library Association, 2013).

χρήστες των βιβλιοθηκών. (Lifetime Arts,2016). Η λογική της κίνησης των βιβλιοθηκών αυτών μπορεί να επιβεβαιωθεί και από λοιπούς οργανισμούς ενασχόλησης με προχωρημένες ηλικιακές ομάδες. Μια εξ αυτών είναι το Art With Elders. Σύμφωνα με το Art With Elders, μία ομάδα που έχει ως αυτοσκοπό της τη χρήση της τέχνης σε ηλικιωμένους, σχεδόν όλοι, δηλαδή το 98%, απάντησαν πως ένιωσαν θετικά μετά της ενασχόλησης τους με τις τέχνες και το 95% δήλωσε πως τους βοήθησε και σε σημαντικό βαθμό στον τομέας της κοινωνικοποίησης τους (AWE). Είναι έκδηλο οπότε πως οι προαναφερθείσες βιβλιοθήκες έδωσαν κίνητρο στα άτομα και βοήθησαν στη δια βίου μάθηση τους μέσα από τα προγράμματα που οργάνωσαν.

3.3. Ευρώπη και πρακτικές βιβλιοθηκών προώθησης της δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης

Στην Ευρώπη επίσης από την αλλαγή της χιλιετίας και σε υποστήριξη με το συμβούλιο της Λισσαβόνας που πραγματοποιήθηκε το 2000 όρισε ένα νέο μνημόνιο για τη Δια βίου Μάθηση υπογραμμίζοντας μεταξύ άλλων και έξι στρατηγικές για μελλοντικές πρακτικές :

- 1) Οι νέες βασικές δεξιότητες για όλους εγγυώνται καθολική και συνεχή πρόσβαση στη μάθηση για απόκτηση και ανανέωση των δεξιοτήτων που απαιτούνται για τη διαρκή συμμετοχή στην κοινωνία της γνώση*
- 2) Περισσότερες επενδύσεις σε ανθρώπινους πόρους αυξάνουν εμφανώς τα επίπεδα επενδύσεων σε ανθρώπινο δυναμικό και σε πόρους προκειμένου να δοθεί προτεραιότητα στα σημαντικότερα περιουσιακά στοιχεία της Ευρώπης*
- 3) Η καινοτομία στη διδασκαλία και τη μάθηση αναπτύσσει αποτελεσματική διδασκαλία και μάθηση σε μεθόδους και πλαίσια για τη συνέχεια της δια βίου και δια βίου μάθησης*
- 4) Η εκτίμηση της μάθησης βελτιώνει σημαντικά τους τρόπους με τους οποίους η μαθησιακή συμμετοχή και τα αποτελέσματα γίνονται κατανοητά και εκτιμώνται, ιδιαίτερα τα μη τυπικά και η άτυπη μάθηση*
- 5) Η επανεξέταση της καθοδήγησης και της παροχής συμβουλών διασφαλίζει ότι όλοι μπορούν να έχουν εύκολη πρόσβαση καλής ποιότητας πληροφορίες και συμβουλές σχετικά με ευκαιρίες μάθησης στην Ευρώπη και σε όλη τους τη ζωή*

6) Η προσέγγιση της μάθησης στο σπίτι παρέχει ευκαιρίες δια βίου μάθησης στους εκπαιδευόμενους όσο το δυνατόν περισσότερο.

(European Commission, 2000, σελ. 10-8).

Μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε 8 βιβλιοθήκες στη χερσόνησο της Ιστρίας και αποζητούσε να εκτιμήσει τη σημασία της συμμετοχής των δημόσιων βιβλιοθηκών στη διαδικασία της δια βίου μάθησης στη χώρα της Κροατίας και την κατανόηση που έδειχναν στο ρόλο τους σχετικά με την ικανοποίηση των αναγκών των χρηστών. Πιο συγκεκριμένα οι 7 από τις 8 βιβλιοθήκες δήλωσαν πως ήταν ανοιχτές για το κοινό τουλάχιστον 12 ώρες κάνοντας ευκολότερη την πρόσβαση προ το μέσο αναγνώστη. Οι δημόσιες βιβλιοθήκες των πόλεων της Πούλα, του Νόβι γκραντ και του Πόρετς αποτελούν τη ναυαρχίδα των βιβλιοθηκών τη χώρας. Στην Πούλα μονάχα λειτουργούν 37 υπολογιστές σε έναν χώρο 3000 τετραγωνικών μέτρων. Ιδιαίτερης σημασίας είναι και τα εργαστήρια, οι διαλέξεις προς το κοινό και τα προγράμματα που εκτελούνται. Τα μαθήματα αυτά έχουν ως επίκεντρο τους τον εμπλουτισμό γνώσεων του κοινού σε θέματα γλώσσας και πληροφορικής, Οι διαλέξεις συχνά εστιάζουν σε θέματα υγείας και σε γονικές συμβουλές στοχεύοντας στη σωστή μεταλαμπάδευση γνώσεων δια μέσω ειδικών επαγγελματιών που μπορούν να λύσουν τυχόν απορίες του κοινού. Σταδιακά η Κροατία προσεγγίζει τη δια βίου μάθηση και εκπαίδευση με βήματα που φανερώνουν αφοσίωση προς μια κοινωνία έτοιμη να εισαχθεί στις πηγές της μόρφωσης δυναμικά.

Εικόνα 5 : Δημόσια βιβλιοθήκη στην πόλη του Πόρετς

Η Δανία αποτέλεσε μία από τις κινητήριες δυνάμεις και ίσως παράδειγμα προς μίμηση προς λοιπές Σκανδιναβικές χώρες που θέλησαν να καινοτομήσουν στον τομέα της ανάπτυξης της γνώσης. Από τις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας η Ηλεκτρονική Βιβλιοθήκη Ερευνών (DEFF) έθεσε τις βάσεις παρά τη χαμηλή χρηματοδότηση και οργάνωσε πλάνο για την πενταετία 2011-2016. Τα 13 χρόνια πριν από αυτά η DEFF είχε παίξει σημαντικό ρόλο στην καθιέρωση της δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης απέναντι στο Δανικό κοινό εισάγοντας το στην καθημερινότητα των Δανών ως μέσο υψηλής διδασκαλίας, Η DEFF είχε οργανώσει προγράμματα στις βιβλιοθήκες της χώρας που αφορούσαν ψηφιακό υλικό με σκοπό να εμπλακούν και να απασχοληθούν μαζί του άπαντες. Στο πρόγραμμα που είχε θεσπιστεί για την επερχόμενη πενταετία σκοπός ήταν η παροχή γνώσης στα άτομα που ερευνούν και σίγουρα διασφάλιση της έρευνας ως εργασία και την εφαρμογή των αποτελεσμάτων από την έρευνα αυτή στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.

Η χώρα της Δανίας έχει συμπεριλάβει θεωρητικά στις τάξεις της, με τις καινοτομίες της DEFF, ένα εντυπωσιακό νούμερο συγκριτικά με χώρες την ίδια περίοδο της τάξεως του 65% . Σύμφωνα με τα σχέδια του προγράμματος η στρατηγική βασίζεται πάνω σε απλούς πυλώνες:

- 1) Η δυνατότητα ενός χρήστη να επικοινωνήσει με άλλους χρήστες πάνω σε ένα ζήτημα
- 2) Η προσέλκυση νέων μελών συμπεριλαμβανόμενων και οργανισμών και επιχειρήσεων
- 3) Η αύξηση της συμμετοχής στο διαδίκτυο των βιβλιοθηκών με σκοπό την προώθηση της έρευνας
- 4) Άνοιγμα υπηρεσιών με σκοπό την εξυπηρέτηση ερευνητών, σπουδαστών αλλά και νέων μαθητών

(Scandinavian Library Quarterly,2012)

Καθίσταται άρα κατανοητό πως η DEFF στόχευσε στη μετατροπή των βιβλιοθηκών σε ένα εργαλείο γνώσης στο οποίο ο μέσος φοιτητής και ερευνητής μπορεί να ασχοληθεί με την ιδιωτική του εργασία χωρίς καμία ενόχληση, να διασταυρώσει τις πληροφορίες του και να παράγει ένα αποτέλεσμα μονάχα μέσα από τις υπηρεσίες που του προσφέρει η δημόσια βιβλιοθήκη της χώρας.

ΚΕΦΆΛΑΙΟ 4 : Καλές πρακτικές βιβλιοθηκών ως μέσα διαβίου μάθησης στην Ελλάδα

Στα προηγούμενα κεφάλαια τονίσαμε την έννοια και το ρόλο της δια βίου μάθησης. Δώσαμε σύμφωνα με επιστημονικούς όρους την γενική ορολογία και τα εμπόδια που η δια βίου μάθηση και εκπαίδευση μπορεί να αντιμετωπίσει στις κοινωνίες του σήμερα. Στην κεντρική σκοπιά του τρίτου και τελευταίου κεφαλαίου της συγκεκριμένης πτυχιακής εργασίας θα βρίσκονται οι καλές πρακτικές της διά βίου μάθησης και εκπαίδευσης που συναντά κανείς στην αναζήτηση του στην περιοχή της Ελλάδας. Θα αναζητήσουμε δηλαδή τις καλές πτυχές της ελληνικής νομοθεσίας, κοινωνίας και τα θετικά μοτίβα που έχουν εδραιωθεί στη χώρα μας και οι οποίες πηγάζουν μέσα από το θεσμό των βιβλιοθηκών. Στη χώρα μας είναι ανεπτυγμένος ένας κρατικός έλεγχος. Οι πολιτικές της διά βίου μάθησης και εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι οργανωμένη κρατικοκεντρικά και έχει δεχτεί χρηματοδοτήσεις από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

Η πληροφορία στις μέρες μας έχει ολοένα και αυξανόμενη αξία και αποτελεί έναν από τους βασικότερους παράγοντες στην εξέλιξη των ατόμων της κοινωνίας, είτε αυτή η εξέλιξη είναι επαγγελματική είτε απλώς πνευματική. Τα προβλήματα που έχει η χώρα να λύσει είναι πρωτίστως η συμμετοχή όλων των κοινωνικών ομάδων ανεξαρτήτως ηλικίας και προέλευσης σε δραστηριότητες οι οποίες θα τους βοηθούν στην επαγγελματική τους ανάπτυξη. Οι βιβλιοθήκες της Ελλάδας θα μπορούσαν να αποτελέσουν τον βασικότερο πυλώνα της γνώσης και της τριβής των επιστημόνων και εκείνων που θέλουν να βελτιώσουν την ποιότητα των γνωστικών τους οριζόντων.

Οι Δημόσιες και Δημοτικές Βιβλιοθήκες πρέπει να αποτελούν δίαυλο προς τη γνώση και να έχουν πρωταρχικό ρόλο στη "δια βίου μάθηση". Γενικά οι βιβλιοθήκες θεωρούνται ακόμη σαν χώροι αναψυχής και ξεκούρασης παρά σαν δυναμικές εστίες για μάθηση και υπεύθυνη, εμπεριστατωμένη πληροφόρηση. Οι δημόσιες και δημοτικές βιβλιοθήκες πρέπει να εξελιχθούν προσφέροντας στους πολίτες την ευκαιρία να αξιοποιούν τις δυνατότητες τους στο έπακρο⁶⁴.

⁶⁴ Διεθνές Συνέδριο 2004 : Βιβλιοθήκες και δια βίου μάθηση' (Ινστιτούτο Goethe Αθηνών, 2004).

4.1. Προγράμματα ENTITLE, Ευγενίδου Ιδρύματος και Future Library

Είναι κατανοητό δηλαδή πως η Ελλάδα βρίσκεται μέσα σε ένα ευρύτερο σύμπλεγμα χωρών η οποία λειτουργεί οργανωτικά ως κράτος. Ένα μεγάλο μέρος των πρωτοβουλιών που παίρνονται είναι με καθοδήγηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με σκοπό της αναβάθμιση της χώρας μας. Ένα εκ των προγραμμάτων που δημιουργήθηκαν αποκλειστικά για την καθιέρωση σωστών πρακτικών της διά βίου μάθησης και εκπαίδευσης, δια μέσω των βιβλιοθηκών, είναι το πρόγραμμα ENTITLE. Το πρόγραμμα δημιουργήθηκε το 2009 και είχε ως βασικό του στόχο να ανακαθορίσει το ρόλο του βιβλιοθηκονόμου. Ο ρόλος αυτός είχε ως στόχο οι βιβλιοθηκονόμοι, ουσιαστικά η καρδιά της βιβλιοθήκης, να αποκτήσουν τον χαρακτήρα του καθηγητή και με τη σειρά τους να βοηθούν άτομα ανεξαρτήτως ηλικιών στην προσπάθεια τους για αναζήτηση πληροφοριών.

Σύμφωνα με βασικούς στόχους του προγράμματος που εφαρμόστηκαν σε Ελλάδα, Μεγάλη Βρετανία, Δανία, Φινλανδία, Σλοβενία, Μάλτα, Τσεχία, Πορτογαλία, Ουγγαρία, Αυστρία, Βουλγαρία και Ρουμανία. Από όλες τις χώρες της χώρας συμμετείχε στο πρόγραμμα ως συνέταιρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης η Δημοτική βιβλιοθήκη της Βέροιας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ερευνών που πραγματοποίησε το πρόγραμμα καταγράφηκαν ορισμένες θετικές πρακτικές των Ελληνικών βιβλιοθηκών τις οποίες και μπορούν να παρέχουν στο κοινό:

- 1)Ειδικές αίθουσες για έρευνα
- 2)Διαδικτυακές υπηρεσίες
- 3)Κινητές βιβλιοθήκες
- 4) Προγράμματα που εστιάζουν στην εξοικείωση των παιδιών με τους Η/Υ
- 5) Ευκολία για δανεισμό και μελέτη όλων των ειδών (Βιβλία, περιοδικά, οπτικοακουστικό υλικό, εφημερίδες)
- 6)Προγράμματα για εκμάθηση νέων τεχνολογιών και βασικών γνώσεων Η/Υ
- 7)Δράσεις που βοηθούν στην εκπαίδευση του χρήστη σχετικά με την αποτελεσματικότερη έρευνα και ανάκτηση πληροφοριών από το διαδίκτυο

8)Λέσχες ανάγνωσης ⁶⁵.

Ένα ακόμη παράδειγμα εκ των καλών πρακτικών της δια βίου μάθησης που αφορούν τις βιβλιοθήκες στο χώρα της Ελλάδας έρχεται αυτή τη φορά από το Πανελλήνιο Συνέδριο Δημοτικών Βιβλιοθηκών. Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 2000 η βιβλιοθήκη του Ευγενίδου Ιδρύματος. Η βιβλιοθήκη είχε οργανώσει ακόμη από την πρώτη δεκαετία πρακτικές οι οποίες είχαν ως πρωταρχικό τους σκοπό την καλύτερη κατάρτιση των πολιτών. Οι πρακτικές αυτές ήταν :

- 1) Μαθήματα υπολογιστών για αρχαρίους
- 2) Πρόγραμμα με το οποίο οι μαθητές εξοικειώνονται με τη βιβλιοθήκη
- 3) Παρουσιάσεις βιβλίων
- 4) Συνεργασία με το Χατζηκυριάκειο Ίδρυμα Παιδικής Προστασίας για την πιστοποίηση μαθητών σε θέματα υπολογιστών
- 5) Προσφερόμενη πληροφοριακή εκπαίδευση για εκπαιδευτικούς ⁶⁶

Αναλυτικότερα αναφορικά με τη βιβλιοθήκη του Ευγενίδου Ιδρύματος ιδιαιτέρως σημαντικά και άξια αναφοράς είναι τα μαθήματα υπολογιστών. Τα μαθήματα αυτά είχαν σύμφωνα τους υπευθύνους της ECDL Hellas πολλά κοινά χαρακτηριστικά στο πρόγραμμα που αφορά αρχαρίους. Το πρόγραμμα είχε ως στόχο του την εκπαίδευση ανθρώπων που δεν είχαν ξεκάθαρη σχέση με τους υπολογιστές και ταυτόχρονα να τους διδάξει τις πιο απλές έννοιες που γινόταν, ώστε να μπορέσουν να είναι λειτουργικοί παράλληλα σε συνθήκες εργασίας, μέσα σε ένα μικρό διάστημα 15 ωρών. Στη συνέχεια η βιβλιοθήκη αντικατέστησε το δικό της πρόγραμμα με το πρόγραμμα του ECDL και απευθύνθηκε στο κοινό των ανθρώπων με ηλικία 40 και άνω.

Μέσα στο πνεύμα της δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης η βιβλιοθήκη σε συνδυασμό με το Γραφείο Δικτυακής Πύλης του Υ.π.Ε.Π.Θ. δημιούργησε ένα πρόγραμμα που αφορούσε αποκλειστικά εκπαιδευτικούς, δίνοντας τους την ευκαιρία να νιώσουν πιο οικεία με τους χώρους της βιβλιοθήκης και τις λειτουργίες που εκείνη προσφέρει μέσω ενός πληροφοριακού προγράμματος εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευτικοί μέσα από το πρόγραμμα απολαμβάνουν καλύτερη ενημέρωση για :

- 1) Τη σωστή οργάνωση μιας βιβλιοθήκης
- 2) την ορθή χρήση του Ίντερνετ βάσει πρακτικών παραδειγμάτων
- 3) τη χρήση του Ηλεκτρονικού Καταλόγου της Βιβλιοθήκης και τη θεματική εκπαιδευτική πύλη Υ.π.Ε.Π.Θ. δια μέσω παραδειγμάτων
- 4) Την αξία της πληροφοριακής Παιδείας, με στόχο να αποτελέσει έμπνευση και οι εκπαιδευτικοί να διοργανώσουν με τη σειρά τους παρόμοια προγράμματα

⁶⁵Δρ. Εμμανουήλ Γαρουφάλλου, 'Δια Βίου Μάθηση και Δημόσιες Βιβλιοθήκες: το Πρόγραμμα ENTITLE' (Βέροια, 2009).

⁶⁶Μπριντέζη Χαρά, '«Ο δυναμικός ρόλος των βιβλιοθηκών για τη δια βίου κατάρτιση των πολιτών : Εμπειρίες της Βιβλιοθήκης του Ιδρύματος Ευγενίδου»', 2008.

Με κινητήριο γνώμονα πως οι βιβλιοθήκες οφείλουν να αποκτήσουν πιο ενεργό ρόλο στη δια βίου μάθηση των ατόμων κινήθηκε το ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος και δημιούργησε το πρόγραμμα **Future Library**⁶⁷ στην πόλη της Βέροιας. Η σημασία της πρωτοβουλίας έχει διττό χαρακτήρα. Εκ πρώτης όψεως φαίνεται μονάχα η θέληση από πλευρά του ιδρύματος να βελτιώσει τη θέση της βιβλιοθήκης στη χώρα καθώς το πρόγραμμα αναπτύχθηκε από το 2011 σε 64 πόλεις με στόχο να βελτιώσει τη σχέση της τυπικής βιβλιοθήκης και του παιδιού-μαθητή.

Το αποτέλεσμα ήταν η συμμετοχή 20.000 παιδιών στο πρόγραμμα το οποίο στέφθηκε εμφανώς και με απόλυτη επιτυχία. Εάν ρίξουμε μια δεύτερη ματιά στην ουσία και την επιρροή του προγράμματος καθαρό είναι και το θετικό αντίκτυπο που έχουν παρόμοιες ενέργειες σε πόλεις της επαρχίας. Δίνεται με τον τρόπο αυτό μια θετική νότα στην ανάδειξη της χρησιμότητας βιβλιοθηκών ως μέσα άτυπης μάθησης σε πόλεις της επαρχίας και όχι μονάχα των μεγάλων αστικών κέντρων.

4.2. Δια Βίου Μάθηση και Δημοτική Βιβλιοθήκη Χαϊδαρίου και ΑΜΕΑ

Ακόμη μία από τις πρωτοπόρες βιβλιοθήκες στον τομέα της δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης είναι και η Δημοτική Βιβλιοθήκη Χαϊδαρίου⁶⁸. Σύμφωνα με το Πανελλήνιο Συνέδριο Δημοτικών Βιβλιοθηκών πρόκειται για έναν οργανισμό δομημένο πάνω στα προτεινόμενα μέτρα των Διεθνών προτύπων των βιβλιοθηκών. Η βιβλιοθήκη έχει στο χώρο της 18.000 βιβλία, από τα οποία τα 4.000 είναι μέρος της παιδικής συλλογής.

Η βιβλιοθήκη έχοντας στόχο την συνεχή προσέλευση νέων μελών, τη διαφήμιση των δραστηριοτήτων του χώρου και την επιθυμία να δώσει στον καθένα πρόσβαση στην πληροφορία έχει συνεχώς επαφές με :

1) *Οργάνωση εκδηλώσεων με καταξιωμένους συγγραφείς όπως Διδώ Σωτηρίου, Φρέντο Γερμανό, Αντώνη Σαμαράκη, Γιάννης Ξανθούλης, Σαράντος Καργάκος, κ.α.*

2) *Οργάνωση ομάδων ανάγνωσης*

⁶⁷Εύα Αναγνώστου, Ειρήνη Βοκοτοπούλου, 'Future Library: Διαδρομές με Πυξίδα τη Βιβλιοθήκη.', 2013, <https://lekythos.library.ucy.ac.cy/bitstream/handle/10797/13389/anagnostou.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

⁶⁸Μέλλου Δέσποινα, '« Συνεργασίες και δια βίου εκπαίδευση Δημοτικών Βιβλιοθηκών μέσα από την εμπειρία της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Χαϊδαρίου»', 2008.

3)Εκπαίδευση ενηλίκων με το πρόγραμμα « Δια Βίου Μάθηση»

4)Συνεργασία με σχολεία και εκπαιδευτικά Ιδρύματα

5)Συνεργασία με διάφορους φορείς,οργανισμούς,συνλλόγους.

6)Συνεργασίες σε διεθνές και τοπικό επίπεδο.

7)Πρεσβείες-Ινστιτούτα

8)δημόσιο Κέντρο Πληροφόρησης

9)Μ.Μ.Ε

Στο ίδιο μήκος με τη βιβλιοθήκη του Ευγενίδου Ιδρύματος κυμαίνεται και η δράση της δημοτικής βιβλιοθήκης Χαϊδαρίου. Από το 2005 η βιβλιοθήκη λειτουργεί με επιτυχία το πρόγραμμα της σχετικά με τη δια βίου μάθηση και σε συνδυασμό Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης). Από την αρχή του προγράμματος και μέχρι το 2008 είχαν συμμετάσχει πάνω από 3000 άνθρωποι και έχουν δημιουργηθεί τα ακόλουθα τμήματα:

1) Εισαγωγή στο αλφαβητικό σύστημα (50 Ώρες)

2) Ελληνική Γλώσσα και Επικοινωνία (25 Ώρες)

3) Βασικά Αγγλικά(50 Ώρες)

4) Αγγλικά στο Εργασιακό Περιβάλλον(25 Ώρες)

5) Αγγλικά στον Τουρισμό (25 Ώρες)

6) Βασικά Γαλλικά (50 Ώρες)

7) Γαλλικά στο Εργασιακό Περιβάλλον (25 Ώρες)

8) Γαλλικά στον Τουρισμό (25 Ώρες)

9) Βασικά Γερμανικά (50 Ώρες)

10) Γερμανικά στο Εργασιακό Περιβάλλον (25 Ώρες)

11) Πληροφορική I Βασικές Έννοιες (50 Ώρες)

12) Τεχνολογίες Πληροφορικής-Επικοινωνιών Α (250 Ώρες)

13) Τεχνολογίες Πληροφορικής-Επικοινωνιών Β (250 Ώρες)

14) Πληροφορική II : Βασικές έννοιες Η/Υ στην Κοινωνία της Πληροφορίας (50 Ώρες)

15) Πληροφορική III:Εισαγωγή σε Υπολογιστικά φύλλα-Παρουσιάσεις Βάσεις Δεδομένων (50 Ώρες)

Σύμφωνα με την ίδια τη βιβλιοθήκη το πρόγραμμα πέρα από την βοήθεια που προσέφερε στο κοινό προσέλκυσε και στις τάξεις της βιβλιοθήκης 1400 νέα μέλη.

Η βιβλιοθήκη λειτουργώντας ως Κέντρο Πληροφόρησης είναι συνεχώς σε στενή επικοινωνία με του αρμόδιους φορείς όπως :

- Φάρος
- Πανελλήνιος Σύλλογος Τυφλών
- Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες “Ε.Σ.Α.Ε.Α”
- Πανελλαδικός Σύνδεσμος Παραπληγικών και Κινητικά Αναπήρων

Το συνέδριο αναφέρει χαρακτηριστικά πως οι υπολογιστές και τα περιφερειακά συστήματα που περιβάλλουν το χώρο είναι απολύτως προσαρμοσμένα πάνω στις ανάγκες των ομάδων ΑΜΕΑ. Δίνεται έτσι η δυνατότητα στο κάθε άτομο που υπό άλλες συνθήκες δεν θα μπορούσε να έχει επαφή με το υλικό της βιβλιοθήκης. Το κυριότερο όμως όλων είναι η επιλογή που έχει το εκάστοτε άτομο με αναπηρία στο να παρακολουθήσει τα προγράμματα της βιβλιοθήκης και να ενημερωθεί πάνω στις γνώσεις που δίνονται. Η χρησιμότητα του χώρου γίνεται ακόμη πιο έκδηλη καθώς η ίδια η βιβλιοθήκη επιτρέπει σε άτομα από όλη την Αττική να επισκέπτονται τη βιβλιοθήκη και να λαμβάνουν μέρος στις δραστηριότητες της.

4.3. Το παράδειγμα της βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Η βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, γνωστό και ως ΠΑΜΑΚ, αποτελεί χώρο στον οποίο συναντώνται οι εκπαιδευτές με τους εκπαιδευόμενους καθημερινά δίνοντας έτσι τη δυνατότητα. Η βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου έχει την παράλληλη λειτουργία της πρόσκτησης πληροφοριών και υπηρεσιών με στόχο την καλύτερη αξιοποίηση τους από το ανθρώπινο δυναμικό. Το ΠΑΜΑΚ έχει ως στόχο την οργάνωση του υλικού που βρίσκεται στις τάξεις του σύμφωνα με τις τελευταίες εκδοχές της τεχνολογίας και καθώς το ίδιο το εκπαιδευτικό ίδρυμα απαρτίζεται από 7 τμήματα δίνει έμφαση στην ανάπτυξη και καθιέρωση των εξ αποστάσεων λειτουργιών, με στόχο την καλύτερη εξυπηρέτηση των φοιτητών και όχι μόνο ⁶⁹.

Βλέψεις για το μέλλον του ΠΑΜΑΚ:

«Ο χώρος και οι υπηρεσίες της βιβλιοθήκης θα πρέπει να προσαρμόζονται ευέλικτα στις νέες τεχνολογίες της πληροφόρησης και στις χρήσεις τους και να καταστούν ένα πολύπλευρο «εργαστήριο» για τις νέες μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης σε ένα δικτυωμένο περιβάλλον. Η βιβλιοθήκη να εξελιχθεί σε ένα δυναμικό φυσικό και ψηφιακό χώρο που θα ενθαρρύνει τη μάθηση μέσω της έρευνας, της ανταλλαγής απόψεων, της συζήτησης και καθοδήγησης» ⁷⁰.

Το ΠΑΜΑΚ μέσω της βιβλιοθήκης του προσφέρει σε άτομα που κατηγοριοποιούνται ως ΑΜΕΑ την ελεύθερη πρόσβαση στη γνώση και στη δια βίου μάθηση μέσα από τα συστήματά της. Πέρα από τον κατάλογο του Πανεπιστημίου, ο οποίος δίνει στους χρήστες την πλήρη λίστα των παροχών που έχει το ίδρυμα (<https://catalog.lib.uom.gr/>)⁷¹, δίνεται και η δωρεάν πρόσβαση του αποθετηρίου του Πανεπιστημίου (<https://dspace.lib.uom.gr/>)⁷². Με τη διάθεση του αποθετηρίου γίνεται εύκολα αντιληπτή η τεράστια ακαδημαϊκή βοήθεια που δίνεται σε όλους ανεξαρτήτως ηλικίας και λοιπών περιορισμών. Ο εκάστοτε χρήστης έχει τη δυνατότητα της εκμετάλλευσης μιας μεγάλης έκτασης πληροφοριών, διατριβών, πτυχιακών και papers χωρίς να υπάρχει κάποια διάκριση.

⁶⁹Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης Πανεπιστήμιο Μακεδονίας', χ.χ., <https://www.lib.uom.gr/index.php/el/>.

⁷⁰*Panepistēmio Makedonias 60 chronia dēmiurgikēs prosphoras: istorikē anaskopēsē, sēmerinē physiognōmia, apaitēitiko mellon ; 1957-2017 epeteiako leukōma* (Thessalonikē: Ekdoseis Panepistēmiu Makedonias, 2018).

⁷¹Κατάλογος Βιβλιοθήκης', βιβλιοθήκη & κέντρο πληροφόρησης Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, χ.χ., <https://catalog.lib.uom.gr/>.

⁷²ΨΗΦΙΔΑ', Ψηφιακή Βιβλιοθήκη και Ιδρυματικό Αποθετήριο, χ.χ., <https://dspace.lib.uom.gr/>.

Με τον τρόπο αυτό φαίνεται εμφανέστατα πως ένας βασικός πυλώνας της μελλοντικής κατεύθυνσης του ιδρύματος είναι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Βασιζόμενη πάνω στις συνεχείς ανανεώσεις των ιδεών και των τεχνολογικών μέσων η βιβλιοθήκη του ΠΑΜΑΚ λειτουργεί ως κέντρο πληροφόρησης για τις έρευνες που φέρονται εις πέρας στις τάξεις του. Με την οργάνωση ωστόσο αυτή, μπαίνει σε μία εμφανή προτεραιότητα η πρόθεση του Πανεπιστημίου να συμπεριλάβει στις μεθόδους της μάθησης και εκπαίδευσης άτομα όλων των κοινωνικών στρωμάτων μηδενός εξαιρουμένου. Η πρόθεση άλλωστε δείχνει έναν ξεκάθαρο προσανατολισμό προς τη συμπερίληψη απάντων στη γνώση, κάτι που φαίνεται και μέσα από την ελεύθερη είσοδο και συνδεσιμότητα στους χώρους της βιβλιοθήκης σε φυσικό επίπεδο. Παρέχεται από τη βιβλιοθήκη ελεύθερη διαμονή στους χώρους, με ελεύθερη σύνδεση στο διαδίκτυο και στους υπολογιστές. Κατ' επέκταση σε όλη τη προσφερόμενη λίστα τεκμηρίων και συγγραμμάτων.

Η βιβλιοθήκη λειτουργεί και ως δαυλός πολιτισμού και γνώσης. Πέραν από τη φυσική μορφή, που αφορά κυρίως την ανάγνωση των βιβλίων μέσα στους χώρους της κάνοντας ανοίγματα στην ηλεκτρονική μορφή της εκπαίδευσης και της διάθεσης του υλικού της το ΠΑΜΑΚ πρωτοπόρησε και έδωσε βήμα στο κοινό για την μέγιστη αξιοποίηση των παροχών του.

4.4. Η σχέση της βιβλιοθήκης και ο ρόλος της απέναντι στα ΑΜΕΑ

Αναφέραμε προηγουμένως ότι η βιβλιοθήκη Χαϊδαρίου προσφέρει ορισμένες πολύτιμες και χρήσιμες δυνατότητες σε άτομα με προβλήματα κίνησης, ακοής και όρασης και έγινε με αυτόν τον τρόπο η αρχή για την περαιτέρω ανάλυση της σύνδεσης των ατόμων με αναπηρία και του ρόλου των βιβλιοθηκών στην προσπάθεια για αναχαίτιση του κοινωνικού αποκλεισμού τους. Οι βιβλιοθήκες όντας χώρος πληροφόρησης και γνώσης αποτελούν έναν διάυλο επικοινωνίας των ομάδων ΑΜΕΑ με το υπόλοιπο κοινό που αποζητά την εκπαίδευση σε οποιαδήποτε ηλικία.

Είναι σίγουρο πως σε διεθνές επίπεδο με το πέρας των χρόνων υπήρξε εντατική προσπάθεια από πλευράς Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κυβερνήσεων των χωρών να απαλειφθεί το μεγάλο μαθησιακό κενό και η διαφορά που αντιμετωπίζουν καθημερινά οι ομάδες αυτές.

Η σημαντικότητα του διαβάσματος για τους ανθρώπους με προβλήματα όρασης πολλές φορές υποτιμάται. Στην πραγματικότητα η ασχολία του διαβάσματος με τη μορφή Μπράιγ είναι αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας ενός μεγάλου ποσοστού των τυφλών ατόμων. Η βιβλιοθήκη παίζει το ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα στην πληροφορία για τις συγκεκριμένες ομάδες. Μια εκ των σωστών πρακτικών θα ήταν να προσπαθούν οι βιβλιοθήκες να δείξουν ελαστικότητα απέναντι στα ΑΜΕΑ και την αργοπορία τους σε τυχόν δανεισμό βιβλίων, να είναι σωστά καταρτισμένες οι βιβλιοθήκες από πλευράς, πιο αντιπροσωπευτικές κτιριακές εγκαταστάσεις, σωστότερη γνώση του αντικειμένου από τους υπαλλήλους που στελεχώνουν μια βιβλιοθήκη και τέλος ίσως το σημαντικότερο όλων των μέτρων, η

⁷³βιβλιοθηκη ΠΑΜΑΚ, χ.χ., χ.χ.,

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:%CE%92%CE%B9%CE%B2%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CE%B8%CE%AE%CE%BA%CE%B7_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%9A%CE%AD%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%BF_%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF%86%CF%8C%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82_%CE%A0%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CE%BC%CE%B9%CE%BF_%CE%9C%CE%B1%CE%BA%CE%B5%CE%B4%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CF%82.jpg.

πολυδιάστατη διάδοση της πληροφορίας εξ' αποστάσεως, με αποστολή και γενικώς η πρωτοβουλίες ώστε να αποφευχθεί οι αποκλεισμός των ΑΜΕΑ⁷⁴.

Σύμφωνα με μια έρευνα που έγινε από το ΤΕΙ Αθήνας- Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας σε βιβλιοθηκονόμους από όλη την Ελλάδα και ειδικότερα σε 44 δημόσιες και 45 δημοτικές βιβλιοθήκες το 2013, το 76% των ατόμων που επισκέπτονται τη βιβλιοθήκη και κατηγοριοποιούνται ως ΑΜΕΑ αντιμετωπίζουν προβλήματα κινητικά, δείχνοντας με τον τρόπο αυτό τη σημασία της ύπαρξης ράμπας και μέσων μεταφοράς στους χώρους της βιβλιοθήκης. Τα άτομα αυτά που αντιμετωπίζουν τα συγκεκριμένα προβλήματα έχουν και εξαιτίας της αδυναμίας τους για μεταφορά επιπλέον μαθησιακές δυσκολίες. Τα νούμερα ωστόσο αναφέρουν πως λιγότερα από 10 ΑΜΕΑ επισκέπτονται κατά βάση τις περισσότερες βιβλιοθήκες μηνιαίως⁷⁵.

Παρόλο που τα παραπάνω νούμερα δεν είναι ακριβώς ενθαρρυντικά υπάρχουν βιβλιοθήκες Πανεπιστημίων που αντικατοπτρίζουν μερικές από τις καλές πρακτικές που έχει να προσφέρει η Ελληνική ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη δίνοντας πρόσβαση σε άτομα από οποιαδήποτε ηλικιακή ομάδα και βοηθώντας έτσι στην ανάπτυξη της δια βίου μάθησης στη χώρα. Το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας σε συνδυασμό με τη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου οργάνωσε έναν χώρο στο εργαστήριο της σχολής για άτομα ΑΜΕΑ ο οποίος λειτουργεί ως εικονική βιβλιοθήκη, ανεξαρτήτως αν είναι φοιτητές του πανεπιστημίου ή όχι.

Σε μία έρευνα που έγινε πάνω σε 14 άτομα με κώφωση και τύφλωση τα οποία επισκέπτονται βιβλιοθήκες διαπιστώθηκε πως το 7.1% θεωρεί την πρόσβαση στον εξοπλισμό δύσκολο όντας ΑΜΕΑ, το 21.4% πιστεύει πως πρόκειται για μέτρια πρόσβαση ενώ το υπόλοιπο 71.5% χαρακτήρισε καλή ή πολύ καλή τη δυνατότητα πρόσβαση και χρήσης του εξοπλισμού. Το παραπάνω απόσπασμα της έρευνας δίνει αρκετή τροφή για βελτίωση της τρέχουσας κατάστασης που αντιμετωπίζουν τα ΑΜΕΑ στις βιβλιοθήκες της χώρας. Για να πετύχουμε κάτι παρόμοιο θα πρέπει να ενστερνιστούμε νέες πρακτικές με τις οποίες θα αποκλείουμε τον αποκλεισμό των ΑΜΕΑ από τη γνώση αλλά αντίθετα θα βοηθούμε και στην επίλυση των υπαρχόντων εμποδίων. Οι κατευθυντήριες οδηγίες υπάρχουν ήδη και έχουν διατυπωθεί ικανώς. Θα πρέπει να μην υπάρχει διάκριση συμπεριφοράς, περιβάλλοντος και οργάνωσης⁷⁶. Με τη συμπεριφορά η Άννα Καλικούρδη, προϊστάμενη των Γενικών Αρχείων του Κράτους τονίζει πως η διάκριση της συμπεριφοράς έχει να κάνει με την αντιμετώπιση του/της βιβλιοθηκονόμου απέναντι στα άτομα και στις πρωτοβουλίες που εκείνος/η δίνει βάση. Η αλλαγή στη συμπεριφορά δεν είναι διόλου εύκολη αλλά ξεκινώντας από τον ίδιο του τον εαυτό ο εργαζόμενος σταδιακά θα φέρει την αλλαγή και στην υπηρεσία που απασχολείται. Η περιβαλλοντική διάκριση έχει να κάνει με τις τεχνολογίες και γενικώς τον περίγυρο της βιβλιοθήκης, άρα με τα τεχνικά μέσα. Η διάκριση οργάνωσης αφορά τις κινήσεις που κάνει μια διοίκηση για να προσελκύσει ιδανικότερα το κοινό των ΑΜΕΑ και να δείξει ενδιαφέρον για την επίλυση τυχόν προβλημάτων που προκύπτουν.

⁷⁴ Άννα Κουλικούρδη, *Ο Ρόλος των Βιβλιοθηκών στην Εκπαίδευση των ΑμεΑ: Ελληνική & Διεθνής Πραγματικότητα*, 2013.

⁷⁵ Βασιλακάκη Ευγενία, Βαΐτσης Νικόλαος και Κοζάνη Μαρία, 'Η Επαγγελματική επιμόρφωση των βιβλιοθηκονόμων για την εξυπηρέτηση ΑΜΕΑ: μια συγκριτική μελέτη', χ.χ., <https://lekythos.library.ucy.ac.cy/bitstream/handle/10797/13348/22psab006b.pdf?sequence=1>.

⁷⁶ Άννα Κουλικούρδη, *Ο Ρόλος των Βιβλιοθηκών στην Εκπαίδευση των ΑμεΑ: Ελληνική & Διεθνής Πραγματικότητα*.

4.5. Η στάση της βιβλιοθήκης απέναντι στους μετανάστες

Η βιβλιοθήκη ως μέσο εκπαίδευσης έχει ως μία βασική της ιδιότητα την προσπάθεια για ίσες ευκαιρίες προς όλους. Στόχος είναι πάντοτε δηλαδή η αποκατάσταση του μαθησιακού κενού ανάμεσα στις τάξεις. Μία από τις ομάδες που έχουν ανάγκη περισσότερο από τις υπόλοιπες την παραπάνω ιδιότητα είναι αναμφίβολα οι μετανάστες που εγκαθιστώνται μόνιμα στην Ελλάδα.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται παγκοσμίως μια προσπάθεια από την πλευρά της διοίκησης των βιβλιοθηκών να βοηθήσουν και να απορροφήσουν όσους περισσότερους από τους μετανάστες που φτάνουν στην πόρτα τους. Είναι γεγονός πως δεν φιλοξενούν τον ίδιο αριθμό μεταναστών όλες οι χώρες αλλά επηρεάζεται ο αριθμός από τη γεωπολιτική θέση της εκάστοτε χώρας. Η χώρα μας, η Ελλάδα, βρίσκεται σε μία γεωγραφική θέση η οποία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί από πολλούς ως «σταυροδρόμι» αποτέλεσμα του οποίου είναι η συνεχής απορρόφηση ατόμων που εγκατέλειψαν τις πατρίδες τους για λόγους οικονομικούς, πολέμου, θρησκευτικούς λόγους κτλ. Οι ίδιοι οι μετανάστες και οι πρόσφυγες νιώθουν την ανάγκη να μη διαφέρουν από το μέσο κάτοικο της χώρας στην οποία εγκαταστάθηκαν. Είναι δηλαδή στο κυνήγι της ίσης ευκαιρίας και μιας καλύτερης ζωής ανεξαρτήτου ηλικίας, καταγωγής και λοιπών ιδιαιτεροτήτων που μπορεί να κατέχουν. Εφόσον έχει ξεκαθαριστεί πως η εκπαίδευση και η ψυχαγωγία αποτελούν δικαίωμα όλων θα πρέπει να τους χορηγείται δωρεάν ή τουλάχιστον να υπάρχουν σημαντικές ευκαιρίες που να καλύπτουν την πλειοψηφία των αναγκών τους (FRA). Πιο αντιπροσωπευτικό μέσο από τη βιβλιοθήκη πιθανώς να μην υπάρχει καθώς συγκεντρώνει πληθώρα γνώσης εκμεταλλεύσιμου από τους πάντες, θεωρητικά.

Ο ρόλος τους βιβλιοθηκονόμου στην πολύ ιδιαίτερη κατάσταση είναι να παρέχει την πολύτιμη βοήθεια του και να προτείνει κατευθυντήριες οδηγίες ώστε να κατατοπιστεί σωστότερα ο δέκτης. Ακριβώς αυτός αρμόζει να είναι και ρόλος τους πάνω στο ζήτημα των μεταναστών. Ο απόλυτος στόχος της βιβλιοθήκης και του προσωπικού πάνω στο ζήτημα οφείλει να είναι η προσπάθεια να συμπεριλάβει στη γνώση της όλων των ατόμων που. Σταδιακά με το πέρασμα των χρόνων παρατηρήθηκε η βοήθεια, έστω και με λίγους πόρους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η προσφορά της βιβλιοθήκης Χαϊδαρίου. Η βιβλιοθήκη πάνω στην προσπάθεια της να καταπολεμήσει τη μάλιστα

της ανεργίας, των ασθενειών, των χαμηλών μισθών και των εμποδίων κατανόησης που δημιουργούνται αυτόματα ανάμεσα στους μετανάστες και στους γηγενείς πληθυσμούς οργάνωσε δράσεις ώστε να προστατέψει τους πρώτους. Στους χώρους της βιβλιοθήκης λαμβάνουν χώρο προγράμματα με βασικό θέμα τους τη γλώσσα και την επιστήμη της πληροφορικής, προσπαθώντας να καλύψουν το μεγάλο γνωστικό χάσμα. Επιπλέον η βιβλιοθήκη συνεργάζεται με τα Κέντρα Εκπαιδευτικής Έρευνας στο Αιγάλεω στα οποία και συντονίζει πρόγραμμα Δια Βίου μάθησης. Από το 2007 μέχρι το 2009 είχαν κάνει τον κύκλο τους 30 προγράμματα. Η παρακολούθηση όπως γίνεται αντιληπτό έγινε από κάθε είδους κοινωνική ομάδα και ηλικία καθώς σκοπός της ήταν η συμπερίληψη όλων⁷⁷.

Μέσα στο πλαίσιο της συμπερίληψης και της προστασίας των αδύναμων κοινωνικά ομάδων η βιβλιοθήκη άρχισε και συνομιλίες με το τμήμα αλλοδαπών με στόχο την καλύτερη σωστότερη κάλυψη των βασικών αναγκών και αιτημάτων. Σύμφωνα με έρευνα που έγινε το 2001 στην περιοχή της Φιλαδέλφειας καταγράφηκαν 618 μετανάστες από τους οποίους το 56,6% ήταν Αλβανοί, το 14% είχαν καταγωγή από το Πακιστάν, το 7,5% Βούλγαροι και από 5% και κάτω άτομα με προέλευση από χώρες όπως Ουκρανία, Ρουμανία, Πολωνία, Συρία, Λευκορωσία, Κένυα κ.α⁷⁸.

Δεδομένου λοιπόν της φύσης της θέσης της Ελλάδας και της συνεχούς προσέλευσης νέων μεταναστών και προσφύγων στη χώρα κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη δυνατών και σταθερών δομών όπως παράλληλα ιδρυμάτων. Απώτερος στόχος είναι η κάλυψη όσο το δυνατόν μεγαλύτερου μέρους ομάδων δίνοντας τους ευκαιρία στην εκπαίδευση και στην επαγγελματική κατάρτιση.

⁷⁷Μέλλου Δέσποινα, '«Συνεργασίες και δια βίου εκπαίδευση Δημοτικών Βιβλιοθηκών μέσα από την εμπειρία της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Χαϊδαρίου»'.

⁷⁸Χωρέμη-Θωμοπούλου Ρένα, '«Η Δημοτική Βιβλιοθήκη ως χώρος υποδοχής μεταναστών»', χ.χ.

Εικόνα
6 :

Δημοτική Βιβλιοθήκη Χαϊδαρίου ⁷⁹

Εάν κοιτάξουμε την κατάσταση από μια πιο ουδέτερη σκοπιά μπορούμε εύκολα να παρατηρήσουμε πως παρά όλες τις φιλότιμες προσπάθειες υπάρχει ένα τεράστιο κενό για περαιτέρω βελτιώσεις. Ένα εκ των σημαντικότερων παραδειγμάτων προς μίμηση είναι το πρότυπο της Δανίας. Οι δημόσιες βιβλιοθήκες στη Δανία παίζουν έναν ξεχωριστό και κομβικό ρόλο στην ένταξη των μεταναστών ομαλά στην κοινωνία. Την τελευταία πενταετία η Δανία έχει αποκτήσει μια πιο αμφιλεγόμενη στάση απέναντι στους μετανάστες και στα ωράρια εργασίας τους, κάτι που ωστόσο δεν ίσχυε από πάντα. Αντίθετα κατά τη δεκαετία του 1970 είχαν αρχίσει οι πρώτες ενέργειες απορρόφησης των μεταναστών και συνεχίζονται ακατάπαυστα μέχρι και σήμερα με συντονισμένες στοχεύσεις. Το 2002 το ίδιο το υπουργείο Μετανάστευσης σε συνδυασμό με το Πολιτισμού ώθησαν τους δήμους να αποκτήσουν σταδιακά πιο στενή σχέση με τη βιβλιοθήκη ως φορέα και έδωσε ξεκάθαρες συμβουλές για την ευκολότερη ενσωμάτωση:

- 1) βοήθεια στην κατ' οίκον μελέτη για τους μαθητές των σχολείων
- 2) παρακίνηση για εκμάθηση της γλώσσας
- 3) εκμάθηση της τεχνολογίας της πληροφορίας
- 4) από κοινού ανάγνωση των εφημερίδων
- 5) υποστήριξη στην αναζήτηση εργασίας

⁷⁹ Δημοτική Βιβλιοθήκη Χαϊδαρίου, χ.χ., χ.χ., <https://www.haidari.gr/community/dimotiki-vivliothiki-chaidariou/>.

6) υπηρεσίες πολιτών

7) πληροφορίες για την ενεργό κοινωνικοποίηση και την κοινωνία της Δανίας
(Anne-Marie Schmidt) ⁸⁰

4.6. Δια βίου μάθηση και εκπαίδευση στις φυλακές μέσω των βιβλιοθηκών

Η πρώτη σωφρονιστική βιβλιοθήκη στο χώρο της Ελλάδας παρουσιάστηκε το 1995 στις φυλακές του Αγροτικού σωφρονιστικού Ιδρύματος στην Κασσαβέτεια μετά από συνεργασία Υπουργού Πολιτισμού και Δικαιοσύνης. Στόχος του προγράμματος ήταν η αποφόρτιση της έντασης που υπήρχε στους χώρους των φυλακών, η καταπολέμηση της απομόνωσης και ο στόχος της επικοινωνίας και του διαλόγου ανάμεσα στους κρατούμενους, λόγοι που μέχρι και σήμερα παραμένουν. Πρακτικές της βιβλιοθήκης ήταν :

- 1) Η ενημέρωση των κρατούμενων μέσω εφημερίδων
- 2) Συγκομιδή βιβλίων στην Αλβανική γλώσσα
- 3) Οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για αναλφάβητους σε συνεργασία με το δάσκαλο της φυλακής
- 4) Λεξικά για τους ξενόγλωσσους κρατούμενους
- 5) Εύρεση τρόπου αλληλογραφίας με τις οικογένειές των κρατούμενων
- 6) Δημιουργία εργαστηρίου σιδηρουργίας και ξυλουργικής για απασχόληση
- 7) Συναντήσεις μουσικής, ενημέρωση για aids
- 8) Πρόληψη για ένδυση ⁸¹

Έχοντας αναφέρει προηγουμένως πως το δικαίωμα στην εκπαίδευση είναι καθιερωμένο προς όλους τους ανθρώπους από τον ΟΗΕ, είναι εύλογο να παρατηρήσουμε πως οι φυλακές δεν είναι δυνατό να λείπουν από τον κανόνα. Γνωστό είναι πάντοτε πως οι ανισότητες δεν τελειώνουν ποτέ όπως και τα εμπόδια στην

⁸⁰Schmidt, Anne-Marie, *Δημόσιες βιβλιοθήκες – Πύλες ενσωμάτωσης: Προγράμματα, πολιτικές και δράσεις στη Δανία* (Αίθουσα Α΄, Συνεδριακό κέντρο «Νικόλαος Γερμανός», HELEXPO, Θεσσαλονίκη, 2007).

⁸¹Χριστίνα Οικονομοπούλου, 'Βιβλιοθήκη στη φυλακή. Πολιτιστική Παρέμβαση και Θεραπεία Περιβάλλοντος - Δημιουργία Βιβλιοθήκης στην Κασσαβέτεια.', 1995, <https://lekythos.library.ucy.ac.cy/bitstream/handle/10797/12283/12-13teuxos030.pdf?sequence=1>.

εκπαίδευση του ατόμου⁸². Εξαιτίας αυτού υπάρχουν πάνω από 700 εκατομμύρια άνθρωποι παγκοσμίως που είναι ακόμη αναλφάβητοι⁸³. Οι τρόφιμοι των φυλακών δεν είναι απαραίτητα αναλφάβητοι παρόλα αυτά κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί την καταπίεση και την υποβάθμιση που έχουν βιώσει στο παρελθόν απέναντι σε προσπάθειες τους να συνεχίσουν την πορεία τους στην εκπαίδευση και να σωφρονιστούν, όπως και αυτός είναι θεωρητικά ο πρωταρχικός ρόλος της εισαγωγής τους στις φυλακές.

Η επανόρθωση ορισμένων ενεργειών ίσως να είναι αδύνατη όμως η εντατική προσπάθεια για διορθωτική εκπαίδευση οφείλει να είναι πάντα ο στόχος. Οι τρόφιμοι των φυλακών είναι απαραίτητο και καθήκον τους κράτους να απολαμβάνουν τις ίδιες δυνατότητες στην εκπαίδευση με τους υπολοίπους. Τα νούμερα επιπλέον υποστηρίζουν πως το 70% των ατόμων που έχουν διαπράξει κάποια παράβαση θα δια διαπράξουν ξανά αδίκημα στο μέλλον. Με την σταθερή ενασχόληση των βιβλιοθηκών των φυλακών με τους τροφίμους οι πιθανότητες να επιστρέψουν στις συμπεριφορές που τους καταδίκασαν μειώνονται εμφανώς⁸⁴.

Η «συμμαχία για την Ελλάδα» όντας μια μη κερδοσκοπική εταιρεία προσπάθησε με τη σειρά της να εμπλουτίσει τις βιβλιοθήκες στις 33 φυλακές που στεγάζονται στην Ελλάδα. Μετά την πρόσκληση του Κωνσταντίνου Γ. Παπαθανασίου, ο οποίος διατελεί Γενικός Γραμματέας Αντιεγκληματικής Πολιτικής, δημιουργήθηκε μια εντυπωσιακή συλλογή βιβλίων της τάξεως των 7.500 τίτλων⁸⁵. Η συγκομιδή των βιβλίων ξεκίνησε από το Μάιο του 2022 και τελείωσε στις αρχές του έτους του 2023. Μέσα στη συλλογή μπορεί κανείς να βρει ξένους συγγραφείς, βιβλία και συγγράμματα όπως επίσης και πολλά είδη βιβλίων : λογοτεχνικά, εκπαιδευτικά, ιστορικά κλπ. Με το υλικό αυτό οι βιβλιοθήκες εμπλουτίζονται περαιτέρω και παρέχουν στους τροφίμους μία επιπλέον επιλογή στη γνώση και στην εκπαίδευση έστω και μέσα από τα σωφρονιστικά ιδρύματα στα οποία διαμένουν.

Σε χώρους όπως οι φυλακές που η πρόσβαση στο διαδίκτυο είναι αδύνατη γίνεται ξεκάθαρο πως η θέση των βιβλίων αναβαθμίζεται φανερά. Οι περισσότερες φυλακές δεν έχουν δυστυχώς το προνόμιο να στεγάζουν μια ικανοποιητική βιβλιοθήκη ώστε να εμπνέουν τους τροφίμους και να τους στρέφουν προς τη γνώση και τη δια βίου μάθηση. Ωστόσο στη Λάρισα η δημόσια βιβλιοθήκη εν ονόματι «Κωνσταντίνος Κούμας» και το «Δεύτερο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας» με σκοπό να δίνουν τις απαραίτητες ευκαιρίες σε όλους.⁸⁶ Με τη στήριξη αυτή δημιουργείται μια γέφυρα ανάμεσα στον έξω κόσμο και στους απομονωμένους κρατούμενους.

⁸²Hugh Lazenby, 'What Is Equality of Opportunity in Education?', *Theory and Research in Education* 14, τχ. 1 (Μάρτιος 2016): 65–76, <https://doi.org/10.1177/1477878515619788>.

⁸³Σταματοπούλου, Ε., 'Πάνω από 700 εκατομμύρια παραμένουν αναλφάβητοι', 2016.

⁸⁴Gorgol, Laura E.; Sponsler, Brian A., *Unlocking Potential: Results of a National Survey of Postsecondary Education in State Prisons. Issue Brief* (Washington, DC, 2011).

⁸⁵in.gr, 'Δόθηκαν 7.500 βιβλία στις βιβλιοθήκες των 33 φυλακών της χώρας', 15 Φεβρουάριος 2023, <https://www.in.gr/2023/02/15/greece/dothikan-7-500-vivlia-stis-vivliothikes-ton-33-fylakon-tis-xoras/>.

⁸⁶CNN, 'Μια βιβλιοθήκη στις φυλακές Λάρισας δίνει πρόσβαση στη γνώση', 29 Απρίλιος 2023.

Συμπέρασμα

Έπειτα από ενδελεχή έρευνα και μελέτη πάνω στις βιβλιοθήκες ως οντότητα εκπαίδευσης του πληθυσμού γίνεται αντιληπτό πως μέσω των πρακτικών των φορέων υπάρχει μία επιτακτική ανάγκη για κάλυψη των κενών στη μάθηση. Οι φορείς βοήθησαν στη μεταμόρφωση σταδιακά του εκπαιδευτικού μοντέλου δια βίου μάθησης στον 21ο αιώνα. Οι βιβλιοθήκες απέκτησαν το χαρακτήρα του ακρογωνιαίου λίθου και έδωσαν σχήμα και μορφή στην πνευματική ενδυνάμωση και εμπλουτισμό. Καθιερώθηκαν έτσι ως κόμβοι εκπαίδευσης και μάθησης καθ όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου. Οι φορείς αυτοί έχουν αποκτήσει τη λειτουργία του αποθετηρίου σε πρώτο πλάνο, ενώ σε δεύτερο μέσα από οργανωμένες δράσεις τους έθεσαν τις βάσεις για τη δημιουργία μιας κουλτούρας προώθησης της δια βίου μάθησης. Στην παρούσα πτυχιακή προχωρήσαμε σε έρευνα που αναδεικνύει τις θετικές εκβολές της δια βίου μάθησης μέσα από παρατηρήσεις. Οι παρατηρήσεις αφορούσαν σε πρωτοβουλίες που βιβλιοθήκες τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού οι οποίες καθιέρωσαν με το δικό τους τρόπο την πληροφορία ως μία καθημερινή δέσμευση και όχι μια πολυτέλεια στην οποία έχουν πρόσβαση μονάχα εκείνοι που μπορούν να αποκτήσουν χρηματικά τη συνδρομή τους. Σε έναν κόσμο τόσο εξαρτημένο από την πληροφορία σε κάθε μορφή της οι βιβλιοθήκες ίσως έχουν πάρει το ρόλο του μεσάζοντα ανάμεσα σε ανθρώπους που δεν μπορούν υπό άλλες συνθήκες να ακολουθήσουν τους ρυθμούς. Καθώς ο μέσος πολίτης έχει πρώτη του μέριμνα την εξασφάλιση των προς το ζην η μάθηση και το κυνήγι της γνώσης συχνά περνάει σε δεύτερη μοίρα.

Σε αυτό το μοτίβο βασίστηκε κατά κύριο κανόνα η έρευνα για τη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία. Στο επίπεδο του εξωτερικού η έρευνα έφερε ενδιαφέροντα

αποτελέσματα. Χώρες από όλο τον κόσμο έχουν καινοτομήσει ακόμη από τις αρχές του αιώνα δίνοντας στους πολίτες τη δυνατότητα να διευρύνουν τις δικές τους ικανότητες χρήσης ηλεκτρονικών υπολογιστών. Οι βιβλιοθήκες στις χώρες αυτές λειτουργούν ταυτόχρονα και ως πληροφοριακό και μαθησιακό κέντρο για όλους καθιστώντας τη σημασία της αναπόσπαστη για την ανάπτυξη του κλάδου. Επεκτείνεται ουσιαστικά ο ρόλος και οι αρμοδιότητες των βιβλιοθηκών πέρα από την μετάδοση της πληροφορίας μέσω βιβλίων και περνάει σε ένα στάδιο στο οποίο μέσα από διαδραστικές και αποτελεσματικές δραστηριότητες δίνει πνοή στη διεπιστημονική ταυτότητα των ερευνών.

Σε εγχώριο επίπεδο οι έρευνες ξεκίνησαν με την αναφορά αρχικά των βιβλιοθηκών που βρίσκονται στον ελληνικό χώρο και αργότερα τονίστηκαν αναλυτικότερα εκείνες οι οποίες προώθησαν τις τελευταίες δύο δεκαετίες την έννοια της συλλογικότητας και την έρευνα ως μορφή βελτίωσης του επιπέδου των γνώσεων γενικότερα. Μέσα από τις έρευνες έγινε αντιληπτό πως παρόλο που οι βιβλιοθήκες στην Ελλάδα έχουν σοβαρές ελλείψεις σε επίπεδο χρηματοδοτήσεων και βοήθειας από τις αρμόδιες διοικητικές και περιφερειακές αρχές, ασκούν μία ευρεία επιρροή σε ανθρώπους πρακτικά όλων των ηλικιών εγκλιματίζοντας τους στο περιβάλλον των βιβλιοθηκών, δημιουργώντας πραγματικές συνδέσεις με τη γνώση και την καθημερινή τους ζωή ενώ ταυτόχρονα τηρούν τις προδιαγραφές όσο το δυνατόν περισσότερο μπορούν τηρουμένων των αναλογιών. Εμβαθύνουν και στοχεύουν στην ψηφιακή εκπαίδευση, στην απόκτηση γνώσης των ψηφιακών μέσων και της χρήσης τους ως μέσο πρόσβασης στην κοινωνία της γνώσης και της μάθησης. Διοργανώνουν διαλέξεις, προγράμματα εκπαίδευσης όλων των ηλικιών έχοντας ως κινητήριο σκοπό την καθιέρωση της συζήτησης μέσα στις βιβλιοθήκες και την εξυπηρέτηση όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μερίδιο πληθυσμού. Με τις πράξεις τους αυτές γεφυρώνουν το ψηφιακό γνωστικό χάσμα ανάμεσα στις γενεές δίνοντας κατ' επέκταση πολύτιμα εφόδια στον εργασιακό χώρο σε όσους παρακολουθούν τα προγράμματα. Ο μαθησιακός εξοπλισμός των χρηστών οδηγεί σταδιακά στην επιμόρφωση τους και σε επόμενο στάδιο σε ανταγωνιστικότερη συμμετοχή σε τυχόν ευκαιρίες εργασίας.

Επιπλέον απαραίτητος είναι ο τονισμός της εξυπηρέτησης ατόμων ΑΜΕΑ τηρώντας προδιαγραφές κτηριακές και σε επίπεδο παροχών. Οι τελευταίες σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ερευνών που χρησιμοποιήθηκαν δείχνουν να ωχριούσαν απέναντι στις ανάγκες των ΑΜΕΑ καθιστώντας εμφανή την ανάγκη για περαιτέρω χρηματοδότηση και φροντίδα από τις αρμόδιες αρχές για ορθή κάλυψη των αναγκών.

Ακόμη, η έννοια της δια βίου μάθησης επηρεάστηκε σε φανερό βαθμό από την ανάπτυξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και επικοινωνίας. Η βιβλιοθήκη ως οντότητα που βοηθά στην κοινωνική ενότητα έπαιξε καθοριστικό ρόλο στις απαρχές της εκπαίδευσης από απόσταση προωθώντας ηλεκτρονικές συλλογές, διαδικτυακά μαθήματα, προγράμματα αλλά και διαλέξεις δίνοντας με τον τρόπο αυτό την ευκαιρία στο μέσο πολίτη να μην απέχει από τη γνώση ακόμη και εάν δεν έχει την ευκολία παρουσίας στους χώρους των βιβλιοθηκών.

Οι βιβλιοθήκες όπως αποκαλύπτεται μέσω ερευνών αποτέλεσαν έναν φάρο γνώσης και χαρακτήρισαν ως ένα σημείο τον τρόπο με τον οποίο επισκέπτεται ο πολίτης τους δημόσιους φορείς. Ο σκοπός της εξοικείωσης των βιβλιοθηκών με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν έχει μονάχα ως στόχο την προσέλκυση νέων χρηστών αλλά κυρίως στη διευκόλυνση των ήδη υπαρχόντων στις καθημερινές τους υποχρεώσεις. Με την εκμάθηση βασικών υπολογιστικών τεχνικών και την τριβή με τις διαδικτυακές υπηρεσίες των φορέων απλουστεύεται παράλληλα και η πολυπλοκότητα των υποχρεώσεων των εργαζομένων αλλά προστίθεται και νέες σύγχρονες χρήσιμες αντιλήψεις για το επαγγελματικό μέλλον των επισκεπτών.

Οι βιβλιοθήκες αποτελούν τους διαχειριστές της γνώσης και τον άμεσο δίαυλο της διαβίου μάθησης προς το κοινό. Με τη συνδρομή αυτή εδραιώθηκαν ως αρωγός κοινωνικής προόδου. Έδωσαν την υπόσχεση για ένα πιο οργανωμένο περιβάλλον γνώσης και ενδιαφέροντος από πλευράς φορέων. Η Ελλάδα ακολουθώντας τα βήματα των μεγαλύτερων φορέων, τις περισσότερες φορές, αλλά και καινοτομώντας σε κάποιες άλλες περιστάσεις.

Ωστόσο παρά τα ραγδαία άλματα που πραγματοποιήθηκαν μπορεί κανείς να διακρίνει την έλλειψη ύλης σε ερευνητικό επίπεδο σχετικά με τις δράσεις των βιβλιοθηκών σχετικά με τη διαβίου μάθηση και εκπαίδευση. Η συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία προσπάθησε να ρίξει φως στα πιο καίρια μονοπάτια πάνω στο ζήτημα. Παραμένουν όμως πολλά ερωτήματα χωρίς να έχουν λάβει απάντηση και διευκρινήσεις.

Οι εργασίες και οι ερευνητικές προσπάθειες είναι απαραίτητο να εμβαθύνουν ακόμη περισσότερο στις λειτουργίες και τις προοπτικές που ανοίγονται στον τομέα της εκπαίδευσης. Με τις ραγδαίες εξελίξεις που συμβαίνουν σχεδόν καθημερινά σε τεχνολογικό επίπεδο θα ήταν πιο χρήσιμη από ποτέ η περάτωση ερευνών που να ρίχνουν φως στις νέες ανακαλύψεις. Οι νέες έρευνες οφείλουν να υιοθετήσουν ένα πνεύμα συλλογικότητας, να ερμηνεύσουν τις συνθήκες των καιρών και να καταλήξουν σε ένα αποτέλεσμα που θα προχωρά μπροστά τη διαβίου μάθηση και θα κάνει πιο κατανοητή την ύπαρξη της σε καθημερινή βάση. Η συνεισφορά των ερευνών θα λειτουργήσει ως κόμβος συνάντησης της γνώσης και της μάθησης και θα προαναγγείλει περισσότερες αναλυτικές μελέτες πάνω στο αντικείμενο. Έρευνες που θα περιγράψουν με λεπτομέρεια τις εγκαταστάσεις, τις πρακτικές των βιβλιοθηκών σχετικά με τη διαβίου μάθηση και τις αρμοδιότητες του προσωπικού λείπουν από το τωρινό ερευνητικό πλαίσιο.

Τη δεδομένη στιγμή η κατανόηση και η αντίληψη για τις παρούσες πρακτικές των βιβλιοθηκών περιέχει κενά και απέχει πολύ από την ολοκληρωτική εικόνα που οφείλει η ερευνητική κοινότητα να πετύχει. Απλώνεται μπροστά ένα τεράστιο έδαφος για περαιτέρω εξάντληση και ερμηνεία των συνθηκών. Νέες ευκαιρίες για μελέτη πάνω σε περιθωριοποιημένες ομάδες και κοινότητες που υστερούν. Ενώ αντικρίζουμε το παρόν ας είμαστε εμείς εκείνοι οι οποίοι θα δώσουν το έναυσμα για την πλήρη εναρμόνιση της διαβίου μάθησης και εκπαίδευσης με τις βιβλιοθήκες του μέλλοντος.

Βιβλιογραφία

- Αγγελίδης Π. *Παιδαγωγικές της συμπερίληψης*. Αθήνα: Διάδραση, 2011.
- Ανδρέου, Ι. 'Υπηρεσίες στις Βιβλιοθήκες, στα αρχεία και στα μουσεία: Σύγχρονες τάσεις. Βιβλιοθήκες και πληροφόρηση', τχ. 20 (2008): 38–44.
- Άννα Κουλικούρδη. *Ο Ρόλος των Βιβλιοθηκών στην Εκπαίδευση των ΑμεΑ: Ελληνική & Διεθνής Πραγματικότητα*, 2013.
- Βασιλακάκη Ευγενία, Βαΐτσης Νικόλαος και Κοζάνη Μαρία. 'Η Επαγγελματική επιμόρφωση των βιβλιοθηκονόμων για την εξυπηρέτηση ΑΜΕΑ : μια συγκριτική μελέτη', χ.χ.
<https://lekythos.library.ucy.ac.cy/bitstream/handle/10797/13348/22psab006b.pdf?sequence=1>.
- ΒΕΡΓΙΔΗΣ, Δ. *Δια βίου εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική*. Αθήνα: Ατραπός, 2001.
- Βέργος, Δ.Θ. *Ιστορικών των εν τη Ριζαρείω Εκκλ. Σχολή κληρονομιών, κληροδοτημάτων και δωρεών από της συστάσεως αυτής μέχρι 30 Ιουνίου 1954*. Αθήνα, 1954.
- βιβλιοθήκη & κέντρο πληροφόρησης Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. 'Κατάλογος Βιβλιοθήκης', χ.χ.
<https://catalog.lib.uom.gr/>.
- 'Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης Πανεπιστήμιο Μακεδονίας', χ.χ.
<https://www.lib.uom.gr/index.php/el/>.
- βιβλιοθηκή ΠΑΜΑΚ. χ.χ.
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:%CE%92%CE%B9%CE%B2%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CE%B8%CE%AE%CE%BA%CE%B7_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%9A%CE%AD%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%BF_%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF%86%CF%8C%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82_-_%CE%A0%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CE%BC%CE%B9%CE%BF_%CE%9C%CE%B1%CE%BA%CE%B5%CE%B4%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CF%82.jpg.
- Γιώργος Σκρετας. 'Η έννοια της Εθνικής Βιβλιοθήκης', 1984.
- Γλωσσιώτης, Γ. *Ειδικές βιβλιοθήκες: Νέες τάσεις, νέο περιεχόμενο. Βιβλιοθήκες και πληροφόρηση*, (τχ. 17), 8-13., 2004.
- Δημήτρης Σκλαβενίτης. *Περί Βιβλιοθηκών: Δημιουργοί και Φύλακες της Γνώσης*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης & Ηλεκτρικού Περιεχομένου, 2021.
- Δημοτική Βιβλιοθήκη Χαϊδαρίου. χ.χ. <https://www.haidari.gr/community/dimotiki-vivliothiki-chaidariou/>.
- 'Διεθνές Συνέδριο 2004 : Βιβλιοθήκες και δια βίου μάθηση'. Ινστιτούτο Goethe Αθηνών, 2004.
- 'Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης', χ.χ.
<https://lekythos.library.ucy.ac.cy/bitstream/handle/10797/12744/rakopoulou.pdf>(.
- Δρ. Εμμανουήλ Γαρουφάλλου. 'Δια Βίου Μάθηση και Δημόσιες Βιβλιοθήκες: το Πρόγραμμα ENTITLE'. Βέροια, 2009.
- Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος. 'Η Μετεγκατάσταση', χ.χ. <https://transition.nlg.gr/>.
- Εύα Αναγνώστου, Ειρήνη Βοκοτοπούλου. 'Future Library: Διαδρομές με Πυξίδα τη Βιβλιοθήκη.', 2013.
<https://lekythos.library.ucy.ac.cy/bitstream/handle/10797/13389/anagnostou.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Ευρυδίκη Αμπατζή. 'Η Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων: μια ιστορική Βιβλιοθήκη με πολλαπλές αποστολές'. Θεσσαλονίκη: Διεθνής Έκθεση Βιβλίου, 2009.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. 'Ιστορική Αναδρομή'. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, χ.χ.
<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/el/national-education-systems/greece/stratigiki-dia-bioymathisis>.
- . 'N. 3879/2010', 2010.

- Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο. 'Υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία Περιορισμένος ο πρακτικός αντίκτυπος της δράσης της ΕΕ', 2023.
https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/SR-2023-20/SR-2023-20_EL.pdf.
- Η Εθνική Βιβλιοθήκη. χ.χ. <https://transition.nlg.gr/ethniki-vivliothiki/>.
- Καπιδάκης, Σαράντος. *Εισαγωγή στις ψηφιακές βιβλιοθήκες*. Θεσσαλονίκη: Δίστιγμα, χ.χ.
- Καχριμάνης, Ν. *Βιβλιοθήκη της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής, Εκδόσεις ΙΣΤ', ΙΖ', ΙΗ' αι.* (1523–1800). Αθήνα: Επτάλοφος, 1994.
- Καχριμάνης, Ν. «*Η Βιβλιοθήκη της Ριζαρείου Εκκλ. Σχολής – Τα Παλαιύτα (Εκδόσεις ΙΣΤ' αι.)*». τ. Γ. Αθήνα, 1984.
- Μέλλου Δέσποινα. '«Συνεργασίες και δια βίου εκπαίδευση Δημοτικών Βιβλιοθηκών μέσα από την εμπειρία της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Χαϊδαρίου»', 2008.
- Μπριντζή Χαρά. '«Ο δυναμικός ρόλος των βιβλιοθηκών για τη δια βίου κατάρτιση των πολιτών : Εμπειρίες της Βιβλιοθήκης του Ιδρύματος Ευγενίδου»', 2008.
- Νικόλαος Λινάρδος. 'Η θρησκευτική και εθνική ταυτότητα του Γεωργίου Γεμιστού Πλήθωνος: ένα παράδειγμα μεταβαλλόμενων ταυτοτήτων στον ελληνικό κόσμο', 2010.
https://www.eens.org/EENS_congresses/2010/Linardos_Nikolaos.pdf.
- ΠΕΛΑΓΙΑ ΤΣΑΛΙΔΟΥ. *ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2010. http://www.eureka.teithe.gr/jspui/bitstream/123456789/3717/2/Tsalidou_Pelagia.pdf.
- Περί Βιβλιοθηκών. 'Βιβλιοθήκη της Ριζαρείου Σχολής', 2021.
https://www.aboutlibraries.gr/libraries/handle/20.500.12777/lib_3231.
- Σταματοπούλου, Ε. 'Πάνω από 700 εκατομμύρια παραμένουν αναλφάβητοι', 2016.
- TENIKO EΠΙΤΕΛΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ. 'ΕΕΣΙ Βιβλιοθήκη', χ.χ. <https://geetha.mil.gr/alloi-istochoroi/elliniki-epitropi-stratiotikis-istorias-eesi/eesi-vivliothiki-archeia/>.
- Τζουγανάτος, Παύλος. *Η δια βίου εκπαίδευση στις ένοπλες δυνάμεις*. Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Διοίκηση Επιχειρήσεων, 2016.
- Τσακίριδου, Π., & Κεδράκα, Κ. *Όταν οι ενήλικες γυναίκες εκπαιδεύονται, εκπ@ιδευτικός κύκλος*, 2015.
- Φίλιππος Τσιμπόγλου. 'Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου. Άξονες ανάπτυξης και προοπτικές συμβολής στην συνεργασία των Κυπριακών Βιβλιοθηκών.', 2001.
<https://lekythos.library.ucy.ac.cy/bitstream/handle/10797/10956/rol005.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Χριστίνα Οικονομοπούλου. 'Βιβλιοθήκη στη φυλακή. Πολιτιστική Παρέμβαση και Θεραπεία Περιβάλλοντος - Δημιουργία Βιβλιοθήκης στην Κασσαβέτεια.', 1995.
<https://lekythos.library.ucy.ac.cy/bitstream/handle/10797/12283/12-13teuxos030.pdf?sequence=1>.
- Χωρέμη-Θωμοπούλου Ρένα. '«Η Δημοτική Βιβλιοθήκη ως χώρος υποδοχής μεταναστών»', χ.χ.
- Ψηφιακή Βιβλιοθήκη και Ιδρυματικό Αποθετήριο. 'ΨΗΦΙΔΑ', χ.χ. <https://dspace.lib.uom.gr/>.
- Aramayo, Susan. 'Η Δια Βίου Μάθηση και το Προσωπικό των Δημόσιων Βιβλιοθηκών στις Η.Π.Α.: Τάσεις, Προκλήσεις και Εφαρμοσμένες Πρακτικές', 2004. <https://repository-csl.ekt.gr/csl/handle/10814/304>.
- Bennett-Kapusniak, Renee. 'Older Adults and the Public Library: The Impact of the Boomer Generation'. *Public Library Quarterly* 32, τχ. 3 (Ιούλιος 2013): 204–22.
<https://doi.org/10.1080/01616846.2013.818814>.
- Berezin, I. V., N. N. Ugarova, M. P. Dmitrieva-Getling, και B. M. Kershengoltz. '[Kinetics and mechanism of action of horseradish peroxidase in the reaction of dioxyfumaric acid oxidation with atmospheric oxygen]'. *Biokhimiia (Moscow, Russia)* 40, τχ. 3 (1975): 475–83.
- Boeren, E. *Participation in Adult Education: Attitudes and Barriers*, 2011.
- Carp, A., Peterson, R., & Roelfs, P. *Adult Learning Interests and Experiences*. Σαν Φρανσίσκο: Jossey-Bass, 1974.
- CNN. 'Μια βιβλιοθήκη στις φυλακές Λάρισας δίνει πρόσβαση στη γνώση', 29 Απρίλιος 2023. colossusproject.org.
- 'Αναβίωση της Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας', 2019.

- ‘Commission of the European Communities (CEC)’. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012. http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/ags2013_en.pdf.
- Coombs, Philip H. *The World Educational Crisis: A Systems Analysis*. New York: Oxford University Press, 1968.
- Cross, Kathryn Patricia. *Adults as Learners: Increasing Participation and Facilitating Learning*. Paperback ed., 1. print. The Jossey-Bass Higher and Adult Education Series. San Francisco: Jossey-Bass, 1992.
- Edwards, Richard, Sandy Sieminski, και David Zeldin, επιμ. *Adult Learners, Education and Training: A Reader*. Oxfordshire, England: Routledge, 2013.
- Findsen, Brian. ‘Social Institutions as Sites of Learning for Older Adults: Differential Opportunities’. *Journal of Transformative Education* 4, τχ. 1 (Ιανουάριος 2006): 65–81. <https://doi.org/10.1177/1541344605282429>.
- Glazzard, Jonathan. ‘Perceptions of the Barriers to Effective Inclusion in One Primary School: Voices of Teachers and Teaching Assistants’. *Support for Learning* 26, τχ. 2 (Μάιος 2011): 56–63. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9604.2011.01478.x>.
- Gorgol, Laura E.; Sponsler, Brian A. *Unlocking Potential: Results of a National Survey of Postsecondary Education in State Prisons. Issue Brief*. Washington, DC, 2011.
- Herman A. Peterson. ‘The Genesis of Monastic Libraries’. *Libraries & the Cultural Record* 45, τχ. 3 (2010): 320–32. <https://doi.org/10.1353/lac.2010.0001>.
- Houle, Cyril Orvin. *Continuing learning in the professions*. 1st ed. The Jossey-Bass series in higher education. San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers, 1980.
- in.gr. ‘Δόθηκαν 7.500 βιβλία στις βιβλιοθήκες των 33 φυλακών της χώρας’, 15 Φεβρουάριος 2023. <https://www.in.gr/2023/02/15/greece/dothikan-7-500-vivlia-stis-vivliothikes-ton-33-fylakontis-xoras/>.
- Kochhar, Carol, Lynda L. West, και Juliana M. Taymans. *Successful Inclusion: Practical Strategies for a Shared Responsibility*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall, 2000.
- Kokkos, Alexēs. *Ekpaideusē enēlikōn: anichneuontas to pedio*. Athēna: Metaichmio, 2005.
- Lazenby, Hugh. ‘What Is Equality of Opportunity in Education?’ *Theory and Research in Education* 14, τχ. 1 (Μάρτιος 2016): 65–76. <https://doi.org/10.1177/1477878515619788>.
- LIBRARY OF CONGRESS. ‘Law Library of Congress’, χ.χ. <https://www.loc.gov/research-centers/law-library-of-congress/collections/>.
- Line, Maurice B. ‘The Role of National Libraries: A Reassessment’. *Libri* 30, τχ. 1 (1980): 1–16. <https://doi.org/10.1515/libr.1980.30.1.1>.
- Lloyd, G. E. R. *Greek Science after Aristotle*. Ancient Culture and Society. New York: Norton, 1973.
- MacKeracher, D., Suart, T., & Potter, J. *Barriers to participation in adult learning*. New Brunswick: Canadian Council of Learning, 2006.
- McClellan, James E., και Harold Dorn. *Science and technology in world history: an introduction*. 2nd ed. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2006.
- Mezirow, Jack. *Ē metaschēmatizousa mathēsē*. Επιμέλεια Alexēs Kokkos. Μετάφραση Giōrgos Koulaouzidēs. Athēna: Metaichmio, 2007.
- OASIS. ‘Participating in adult education reduces risk of dementia’, χ.χ. <https://www.oasisnet.org/participating-in-adult-education-reduces-risk-of-dementia/>.
- ‘ODLIS: Online Dictionary’, χ.χ. <http://vlado.fmf.uni-lj.si/pub/networks/data/dic/odlis/odlis.pdf>.
- Panepistēmio Makedonias 60 chronia dēmiurgikēs prosporas: istorikē anaskopēsē, sēmerinē physiognōmia, apaitētiko mellon ; 1957-2017 epeteiako leukōma*. Thessalonikē: Ekdoseis Panepistēmiu Makedonias, 2018.
- Persyn, John M., και Cheryl J. Polson. ‘Evolution and Influence of Military Adult Education’. *New Directions for Adult and Continuing Education* 2012, τχ. 136 (Δεκέμβριος 2012): 5–16. <https://doi.org/10.1002/ace.20031>.
- Rogers A. *Εκπαίδευση Ενηλίκων*. 2η. Αθήνα: Μεταίχμιο, 2002.

- Rogers, Alan. *Teaching adults*. 2nd ed. Buckingham [England] ; Philadelphia: Open University Press, 1996.
- Russell, Beth M. 'Hidden Wisdom and Unseen Treasure: Revisiting Cataloging in Medieval Libraries'. *Cataloging & Classification Quarterly* 26, τχ. 3 (30 Νοέμβριος 1998): 21–30. https://doi.org/10.1300/J104v26n03_03.
- Schmidt, Anne-Marie. *Δημόσιες βιβλιοθήκες – Πύλες ενσωμάτωσης: Προγράμματα, πολιτικές και δράσεις στη Δανία*. Αίθουσα Α΄, Συνεδριακό κέντρο «Νικόλαος Γερμανός», HELEXPO, Θεσσαλονίκη, 2007.
- Schull, Diantha Dow. *50+ library services: innovation in action*. Chicago: ALA Editions, an imprint of the American Library Association, 2013.
- Šmita, Dzidra. 'Πολιτικές δια βίου μάθησης στις δημόσιες βιβλιοθήκες της Λετονίας, κοινωνική συμμετοχή και ψηφιακός αναλφαβητισμός'. Αθήνα: νστιτούτο Goethe, 2004. <https://repository-csl.ekt.gr/csl/handle/10814/302>.
- Sookermany, Anders McDonald. 'Military Education Reconsidered: A Postmodern Update: Military Education Reconsidered'. *Journal of Philosophy of Education* 51, τχ. 1 (Φεβρουάριος 2017): 310–30. <https://doi.org/10.1111/1467-9752.12224>.
- 'UNESCO', 1964.
- Vryonides, M. & Zembylas, M. *Distance education opportunities for mature women in Greece and Cyprus: Comparative perspectives and implications*. *European Journal of Open, Distance and E-Learning.*, 2008.